

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Ιστορία»

Διπλωματική Εργασία

«Δεκέμβρης 2008: Η δολοφονία Γρηγορόπουλου, η εξέγερση των νέων
και ο κοινωνικός αντίκτυπος»

Φοιτητής: Αναστάσιος Παππάς

ΑΜ: 518063

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντίνος Κατσάπης

Αθήνα, Ιούλιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή Αναστάσιου Παππά που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Δεκέμβρης 2008: Η δολοφονία Γρηγορόπουλου, η εξέγερση των νέων
και ο κοινωνικός αντίκτυπος»

Αναστάσιος Παππάς

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής
Κωνσταντίνος Κατσάπης

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Ελένη – Αργυρώ Κούκη

Αθήνα, Ιούλιος 2024

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία που φέρει τον τίτλο «Δεκέμβρης 2008: Η δολοφονία Γρηγορόπουλου, η εξέγερση των νέων και ο κοινωνικός αντίκτυπος», πραγματεύεται, όπως γίνεται ήδη αντιληπτό από την διατύπωση του θέματος, το χρονικό από την δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από τον ειδικό φρουρό, Επαμεινώνδα Κορκονέα, στις 6 Δεκεμβρίου του 2008 στην περιοχή των Εξαρχείων.

Στόχος της εργασίας δεν είναι μια αυστηρά χρονολογική παρουσίαση των γεγονότων που έλαβαν, κατά κύριο λόγο, στην Αθήνα. Αξιοποιείται η μέθοδος των προφορικών μαρτυριών, ανθρώπων δηλαδή που συμμετείχαν μέσα από διαφορετικούς ρόλους στα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008 – είτε ως συμμετέχοντες σε πορείες διαμαρτυρίες, είτε ως αυτόπτες μάρτυρες βίαιων περιστατικών ή ακόμα και εργαζόμενοι – επαγγελματίες που κάλυπταν λεπτό προς λεπτό τις ταραχές εκείνων των ημερών.

Έγινε η επιλογή συγκεκριμένων κατηγοριών προσώπων για να αφηγηθούν το πώς βίωσαν οι ίδιες και οι ίδιοι τα γεγονότα. Απευθύνθηκα σε έναν μαθητή του 2008, σε μια κάτοικο της περιοχής των Εξαρχείων, σε μια εργαζόμενη στο κέντρο της Αθήνας, αλλά σε δύο φωτορεπόρτερ που κάλυψαν τα επεισόδια σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη αντίστοιχα.

Ωστόσο, πέρα από τις μαρτυρίες, γίνεται μια δειγματοληπτική παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο προσέγγισαν τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008, τόσο τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης όσο και τα ξένα ΜΜΕ.

Μέσα από τις συνεντεύξεις, εξάγεται το συμπέρασμα πως τις όποιες διαφορετικές εκδοχές, υπάρχει μια σύμπνοια πως αυτό που συνέβη τον Δεκέμβριο του 2008 ήταν μια εξέγερση.

Παράλληλα, διαπιστώνεται μια διαφορετική προσέγγιση μεταξύ των ελληνικών και ξένων ΜΜΕ. Τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης δίνουν μεγαλύτερο βάρος στις καταστροφές, στην κριτική απέναντι στους εξεγερμένους νέους, αλλά και στην εστίαση του οικογενειακού περιβάλλοντος του 15χρονου δολοφονημένου παιδιού.

Στον αντίποδα, υπάρχουν τα ξένα μέσα ενημέρωσης τα οποία αναγνωρίζουν περισσότερο ένα εξεγερμένο – οργισμένο πλήθος, όχι μεν πλήρως πολιτικοποιήμενο, το οποίο στρέφει την οργή του κατά της κυβερνητικής και αστυνομικής εξουσίας.

Είναι μια πραγματική αντίφαση αυτό που βλέπουμε στην παρουσίαση των γεγονότων μεταξύ των ελληνικών και ξένων ΜΜΕ.

Λέξεις – Κλειδιά

Δολοφονία, Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος, 2008, εξέγερση, ΜΜΕ

«December 2008: The murder of Grigoropoulos, the youth uprising and
the social impact»

Anastasios Pappas

Supervision Committee of master thesis

Supervisor professor
Konstantinos Katsapis

Co-supervisor professor:
Eleni Argyro Kouki

Athens, July 2024

Abstract

This thesis, entitled "December 2008: The murder of Grigoropoulos, the youth uprising and the social impact", deals, as it can already be understood from the wording of the topic, with the chronicle of the murder of 15-year-old Alexandros Grigoropoulos by the specialist guard, Epaminondas Korkoneas, on December 6 of 2008 in the area of Exarchia.

The aim of the paper is not a strictly chronological presentation of the events that took place, primarily, in Athens. The method of oral testimonies is utilized, i.e. people who participated through different roles in the events of December 2008 – either as participants in protest marches, or as eyewitnesses to violent incidents or even workers – professionals who covered minute by minute the riots of those days.

Specific categories of persons were selected to narrate how they experienced the events themselves. I addressed a student from 2008, a resident of the Exarchia area, a worker in the center of Athens, but also two photojournalists who covered the episodes in Athens and Thessaloniki respectively.

However, beyond the testimonies, there is a sample presentation of the way in which the events of December 2008 were approached by both the Greek and foreign media.

Through the interviews, it is concluded that whatever the different versions, there is a consensus that what happened in December 2008 was a rebellion.

At the same time, a different approach can be found between the Greek and foreign media. The Greek media gives more weight to the disasters, to the criticism of the rebellious youth, but also to the focus on the family environment of the 15-year-old murdered child.

In contrast, there is the foreign media which recognizes more of an insurgent – angry crowd, not fully politicized, which directs its anger against government and police power.

It is a real contradiction what we see in the presentation of the events between the Greek and foreign media.

Keywords:

Murder, Alexandros Grigoropoulos, 2008, rebellion, media

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Λέξεις – κλειδιά.....	5
Εισαγωγή.....	9
Κεφ.1 ^ο - Η εξέγερση του '08 μέσα από αφηγήσεις	14
1.1. Η μαρτυρία ενός μαθητή του 2008	
1.2. Η μαρτυρία μιας κατοίκου των Εξαρχείων	
1.3. Η μαρτυρία μιας εργαζομένης στο κέντρο της Αθήνας	
1.4. Η μαρτυρία ενός φωτορεπόρτερ για τις αντιδράσεις στην Θεσσαλονίκη	
1.5. Η μαρτυρία ενός απολυμένου φωτορεπόρτερ	
Κεφ.2 ^ο - Η κριτική των ΜΜΕ προς την εξέγερση.....	31
2.1 Η κριτική των ελληνικών ΜΜΕ στα γεγονότα του Δεκεμβρίου	
2.2 Έντυπος Τύπος στην Ελλάδα	
2.3.Τα ξένα ΜΜΕ για τα επεισόδια του 2008	
Συμπεράσματα.....	44
Παράρτημα: Η εξέγερση του 2008 μέσα από τις εικόνες.....	46
Βιβλιογραφία	

Εισαγωγή

Στις 6 Δεκεμβρίου του 2008 τα μέσα ενημέρωσης μεταδίδουν το γεγονός ότι ένα 15χρονο παιδί πέφτει νεκρό από σφαίρα αστυνομικού στην περιοχή των Εξαρχείων. Το όνομα αυτού του παιδιού είναι Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος.

Τα «Δεκεμβριανά» του 2008 ήταν τρεις εβδομάδες πολιτικής ανυπακοής, βίαιων διαδηλώσεων και καταστροφής δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας, αλλά και ειρηνικές καταλήψεις έξω από το κοινοβούλιο, όλα πυροδοτημένα από τον θάνατο του «Αλέξη»¹ (όπως έγινε γνωστός). Έγιναν αυθόρμητες διαδηλώσεις και εκτεταμένες ταραχές, καταλήφθηκαν πολλά πανεπιστημιακά κτίρια, διαδηλωτές συγκρούονταν καθημερινά με την αστυνομία και εκφράστηκε μια γενική οργή κατά της κρατικής αυθαιρεσίας και της ασυδοσίας της αστυνομίας. Ακόμη και ένα πανό υψώθηκε στην Ακρόπολη που καλούσε σε «αντίσταση»².

Ο Υπουργός Εσωτερικών της τότε κυβέρνησης, κ. Προκόπης Παυλόπουλος, δήλωνε σε έκτακτη συνέντευξη Τύπου στις 7 Δεκεμβρίου:

«Για μια ακόμη φορά, εκ μέρους του πρωθυπουργού, της κυβέρνησης και ημών, εκφράζουμε την οδύνη για το χθεσινό περιστατικό, για τον θάνατο ενός παιδιού, υπό συνθήκες οι οποίες διερευνώνται. Είναι γνωστό ότι από την πρώτη στιγμή ξεκίνησε η έρευνα, παρουσία των εισαγγελέων, με πρωτοβουλία του υπουργείου Εσωτερικών.

Και είναι γνωστό, επίσης, ότι η ανακοίνωση η οποία εξεδόθη, είναι μια ανακοίνωση η οποία αφήνει ανοιχτά όλα τα ενδεχόμενα, διότι μόνον η έρευνα η τελική θα αποδείξει τι ακριβώς συνέβη. Ένα είναι βέβαιο: Ότι η αλήθεια θα αναδειχθεί και θα υπάρξει πραγματική τιμωρία εκείνων οι οποίοι θα αποδειχθούν – σε οποιοδήποτε βαθμό – ένοχοι για ό,τι έχει γίνει.

Η τιμωρία αυτή και η στάση αυτή του υπουργείου Εσωτερικών, δηλαδή και της πολιτικής και της φυσικής ηγεσίας, δικαιολογείται από τους εξής δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι είναι αδιανόητο να μην υπάρξει τιμωρία όταν χάνει τη ζωή του ένας άνθρωπος και ειδικά ένα παιδί. Η αφαίρεση ζωής είναι κάτι το οποίο στη δημοκρατία δεν συγχωρείται.

Ο δεύτερος λόγος έχει σχέση με την ίδια τη νοοτροπία της αστυνομίας. Γνωρίζετε και το έχω κάνει σαφές σε όλους τους τόνους, ότι η νοοτροπία της αστυνομίας σήμερα είναι πολύ διαφορετική. Η αστυνομία είναι δίπλα στον πολίτη. Η αστυνομία προστατεύει τον πολίτη και τα δικαιώματά του³».

Αυτά δήλωνε ο κ. Παυλόπουλος από την Κατεχάκη και το υπουργείο Εσωτερικών, μία μέρα μετά την δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, με την παρουσιάστρια του δελτίου της NET να σχολιάζει ότι η έκτακτη συνέντευξη Τύπου «γίνεται με αφορμή το τραγικό περιστατικό, χθες το βράδυ, στα Εξάρχεια, μεταξύ

¹ Σταύρος Θεοδωράκης & Δημήτρης Χαντζόπουλος, «Τα νούμερα του Δεκέμβρη», στο *Αυτό που ζούμε*, Αθήνα: Ποταμός, 2011, 179

² Kostis Kornetis, «No more Heroes? Rejection and Reverberation of the Past in the 2008 Events in Greece», στο *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 28, No 2, Μέριλαντ: John Hopkins University Press, 2010, 174

³ Δολοφονία Αλέξη – Παυλόπουλος γελάει, <https://youtu.be/b2esAD9GFg0>

αστυνομικών και αντιεξουσιαστών που είχε ως αποτέλεσμα βέβαια τον θάνατο του 16χρονου (εννοώντας 15χρονου)».

Από τα πρώτα ερωτήματα που τέθηκαν είναι ποιος σκότωσε ποιον, πού, με ποιον τρόπο, για ποιο λόγο και αν υπήρχαν μάρτυρες⁴.

Μέρες πριν τη δολοφονία είχαν ήδη αρχίσει να εκδηλώνονται διαμαρτυρίες, αλλά και επεισόδια μικρής κλίμακας στο κέντρο της Αθήνας, λίγους μήνες μετά την κατάρρευση της “Lehman Brothers” και μπροστά στα προειδοποιητικά τελεσίγραφα πως η ελληνική οικονομία θα πρέπει να λάβει μέτρα προκειμένου να «θωρακιστεί» από τις πιέσεις που θα δεχθεί το τραπεζικό της σύστημα.

Σημειώνεται ότι η τότε κυβέρνηση βρισκόταν σε σύγχυση, με τον πρωθυπουργό Κώστα Καραμανλή πρακτικά με να αδρανεύει, αλλά, παράλληλα, να φαίνεται ότι αντιλαμβάνεται τους κινδύνους από τη γενικότερη αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές⁵ και τις επιπτώσεις της στη χώρα, με την ελληνική οικονομία να κινείται σε επιβράδυνση, ενώ τον Δεκέμβρη του 2008 αντικαταστάθηκε ο Υπουργός Οικονομίας, Γιώργος Αλογοσκούφης, από τον Γιάννη Παπαθανασίου, χωρίς όμως να έχει κάποια σαφή εντολή για αλλαγή πολιτικής με συγκεκριμένους στόχους⁶.

Έτσι λοιπόν, η γενιά των «700 ευρώ», όπως ονομάστηκε, βγαίνει στους δρόμους προκειμένου να διαμαρτυρηθεί αλλά και να διεκδικήσει καλύτερες προοπτικές για το μέλλον της από αυτό που διεμήνυαν επίσημοι και ανεπίσημοι κύκλοι είτε εντός είτε εκτός συνόρων⁷.

Μέσα από αυτές τις πορείες διαμαρτυρίες ή επ’ αφορμή αυτών των διαμαρτυριών, βρήκαν χώρο και άνθρωποι από τον αναρχικό και αντιεξουσιαστικό χώρο, ξεκινώντας συγκρούσεις με την αστυνομία, οι οποίες κατέληγαν στην περιοχή των Εξαρχείων. Μία από τις συγκρούσεις των αντιεξουσιαστών με τις αστυνομικές δυνάμεις έλαβε χώρα και το βράδυ της 6^{ης} Δεκεμβρίου του 2008⁸.

Η μοιραία συνάντηση του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου – και των φίλων του – με τον ειδικό φρουρό, Επαμεινώνδα Κορκονέα, συνέβη λίγο μετά τις 9 το βράδυ του Σαββάτου στη συμβολή των οδών Τζαβέλλα και Μεσολογγίου – ένας μικρός δρόμος στη νοτιανατολική πλευρά των Εξαρχείων⁹. Αρχικά, διαδραματίστηκε φραστική αντιπαράθεση μεταξύ της παρέας του 15χρονου Γρηγορόπουλου με τον Επαμεινώνδα Κορκονέα και τον συνάδελφό του, Βασίλη Σαραλιώτη¹⁰.

Παρά το γεγονός ότι διατάχθηκαν να αποσυρθούν από τον τόπο του επεισοδίου, κι ενώ σε αρχική φάση υπάκουσαν στις διαταγές των ανωτέρων τους, λίγο μετά επανήλθαν στην οδό Τζαβέλλα πεζοί, στο σημείο όπου παρέμενε η παρέα του 15χρονου

⁴ Δημήτρης Παπανικολόπουλος, *Δεκέμβρης 2008*, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, 2016, 17

⁵ Κώστας Σημίτης, *Ο εκτροχιασμός*, Αθήνα: Πόλις, 2012, 43

⁶ Πάνος Καζάκος, *Ελεγχόμενες Πτωχεύσεις: Οικονομική κρίση και μνημόνια 2009-2019*, Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις ΑΕ, 2019, 36

⁷ Γιάννης Παπαθεοδώρου, «Το σύμπτωμα και η κρίση», στο *Νέα Εστία*, 1819, Φεβρουάριος 2009

⁸ Κατερίνα Λαμπρινού & Γιάννης Μπαλαμπανίδης, «Το κράτος παρακράτησε», στο *Νέα Εστία*, τχ. 1819, Φεβρουάριος 2009

⁹ Μάριος Βερέττας, *Το φονικό ενός παιδιού*, Ρόδος: Εκδόσεις Βερέττα, 2017, 21

¹⁰ Η δολοφονία Γρηγορόπουλου, <https://www.sansimera.gr/articles/857>

Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Μεταξύ των νεαρών που βρίσκονταν στο σημείο ήταν και ο Νίκος Ρωμανός, ο οποίος απασχόλησε σε μεταγενέστερο χρόνο τις αρχές¹¹.

Η φραστική αντιπαράθεση ανάμεσα στον Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο και τον 37χρονο ειδικό φρουρό συνεχίστηκε, με τον Κορκονέα, ξαφνικά, να βγάζει από τη θήκη του το περίστροφο και να πυροβολεί τρεις φορές. Μία από τις τρεις σφαίρες χτύπησε τον 15χρονο μαθητή και τον άφησε άπνου. Ο Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος διακομίστηκε στο νοσοκομείο «Ευαγγελισμός», όπου και διαπιστώθηκε ο θάνατός του.

Οι δύο ειδικοί φρουροί, Επαμεινώνδας Κορκονέας και Βασίλης Σαλαριώτης, ενημέρωσαν την υπηρεσία τους για το συμβάν, αναφέροντας ότι υπέστησαν επίθεση με πέτρες και μπουκάλια από την ομάδα νεαρών, ένα σενάριο το οποίο διακινούνταν κατά τις πρώτες ώρες και από κύκλους της αστυνομίας.

Όμως, η νεκροτομή, η οποία πραγματοποιήθηκε από τον ιατροδικαστή, κ. Χρήστο Λευκίδη, παρουσία και του κ. Σίμου Μεσογείτη – τεχνικού συμβούλου που ορίστηκε από την οικογένεια Γρηγορόπουλου – κατέληξε στο συμπέρασμα πως ο θάνατος του 15χρονου Αλέξανδρου οφείλεται σε «τυφλό τραύμα θώρακος διά βλήματος πυροβόλου όπλου, μικρού διαμετρήματος – [και ήταν] ανθρωποκτονία»¹².

Η εξέταση της σωρού του 15χρονου μαθητή κράτησε δυόμιση ώρες, με τον Χρήστο Λευκίδη να δηλώνει πως η σφαίρα από το 9αρι περίστροφο του Επαμεινώνδα Κορκονέα διαπέρασε την καρδιά του παιδιού και καρφώθηκε στον 10^ο θωρακικό σπόνδυλο.

Μάλιστα, μέσω της ιατροδικαστικής εξέτασης διαπιστώθηκε πως η σφαίρα έφερε μικρή αλλοίωση, κάτι που αρχικά δεν απέκλεισε το σενάριο που υποστηρίχθηκε από την πλευρά του 37χρονου ειδικού φρουρού, ότι δηλαδή πυροβόλησε στο έδαφος και εν συνεχεία η σφαίρα επιστρακίστηκε. Ωστόσο, με την λεπτομερέστερη και προσεκτικότερη εξέταση της σωρού του άτυχου 15χρονου αποκλείστηκε οριστικά ο εν λόγω ισχυρισμός, καθώς η φορά της σφαίρας που τραυμάτισε θανάσιμα τον Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο ήταν από επάνω προς τα κάτω¹³.

Την επομένη της δολοφονίας καταγράφηκε μια γενική αποδοκιμασία τόσο από πολιτικά κόμματα όσο και από τα μέσα ενημέρωσης, κάτι που συνέβαλε την περαιτέρω απονομιμοποίηση της κυβέρνησης, ενώ, παράλληλα, συγκροτήθηκαν διαδηλώσεις διαμαρτυρίας στο κέντρο της Αθήνας από τις 7 έως και τις 10 Δεκεμβρίου¹⁴.

Όπως σημειώνουν χαρακτηριστικά οι Hank Johnston και Σεραφείμ Σεφεριάδης «Όπως η δολοφονία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ή η αθώωση των αστυνομικών που

---

¹¹ Σπύρος Σεραφείμ, *Νίκος Ρωμανός: Από τους δρόμους των Εξαρχείων μέχρι τη φυλακή και την απελευθέρωση*, 2016
https://www.ethnos.gr/greece/article/39764/nikosromanosapotoysdromoystonexarxeionmexrithfyla_khkaithnapeleytherosh

¹² Στέλιος Βραδέλης, *Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου επιβεβαίωσαν οι εργαστηριακές εξετάσεις*, *tanea.gr*, 2008, <https://www.tanea.gr/2008/12/09/greece/tin-en-psyxrw-dolofonia-toy-15xronoy-epibebaiwsan-oi-ergastiriakes-eksetaseis/>

¹³ Στέλιος Βραδέλης, *ό.π.*

¹⁴ Θεόδωρος Νικολάου & Καρολίνα Παπακώστα, *Ένα sms έβγαλε τους μαθητές στον δρόμο*, 2008, *tanea.gr*, <https://www.tanea.gr/2008/12/09/greece/ena-sms-ebgale-toys-mathites-ston-dromo/>

ξυλοκόπησαν τον Ρόντνεϊ Κινγκ, ο θάνατος του Γρηγορόπουλου ήταν η σπίθα που πυροδότησε έναν κύκλο βίαιων διαμαρτυριών στην Ελλάδα που δεν είχαν προηγούμενο σε έκταση και ένταση στη σύγχρονη εποχή¹⁵», ενώ υποστηρίζουν ότι η συχνότητα βίαιων διαμαρτυριών όπως αυτή που παρατηρήθηκε στον ελληνικό Δεκέμβριο είναι το κοινό προϊόν δύο ειδών ελλείμματος: μιας μεταρρύθμισης ή ενός δημοκρατικού ελλείμματος, όπως προπαγανδίζεται από τη σύγχρονη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Αλλά και ένα έλλειμμα αναστάτωσης ή διαμαρτυρίας από την πλευρά των μεγάλων αντιπολιτευτικών οργανώσεων (θεσμικά συνδικάτα και κόμματα της κοινοβουλευτικής αριστεράς), όπως σημειώνουν οι Johnston και Σεφεριάδης.

Η 8^η Δεκεμβρίου υπήρξε, μάλλον, η ημερομηνία καταλύτης των εξελίξεων μετά την δολοφονία, δικαιολογώντας τον όρο «εξέγερση» για τα γεγονότα που ακολούθησαν. Συγκεκριμένα, το 1/5 του συνόλου των κινητοποιήσεων που έλαβαν χώρα μέσα στον Δεκέμβρη, σημειώθηκαν κατά την 8^η Δεκεμβρίου¹⁶. Στην πλειονότητά τους ήταν πορείες, συγκεκριμένα 66, και 28 επιθέσεις, οι οποίες συχνά σημειώνονταν κατά τρόπο συνδυαστικό (15 στον αριθμό).

Η μαζικότητα των διαδηλώσεων διαμαρτυρίας¹⁷ βασίστηκε σε μαθητές, φοιτητές, εργαζόμενους, απλούς κατοίκους, αλλά και σε οργανωμένους χώρους όπως αυτοί των αντιεξουσιαστών αλλά και πολιτικών κομμάτων όπως του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ.

Το απόγευμα της 8^{ης} Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε νέα πορεία στην Αθήνα με σημείο εκκίνησης τα Προπύλαια. Ορισμένα από τα συνθήματα που επικρατούσαν είναι: «Κάτω η κυβέρνηση που δολοφονεί», «Αυτές οι μέρες είναι του Αλέξη».

Το ιστορικό κέντρο της πρωτεύουσας μετατρέπεται σε πεδίο μάχης μεταξύ εξεγερμένων διαδηλωτών και δυνάμεων της αστυνομίας. Καταγράφονται δεκάδες φωτιές σε τράπεζες, αυτοκίνητα και κτήρια στο κέντρο της Αθήνας και στις αρχές της Συγγρού. Οι αστυνομικές δυνάμεις προχωρούν σε 138 προσαγωγές και τουλάχιστον 73 συλλήψεις¹⁸.

Παράλληλα, το χριστουγεννιάτικο δέντρο στην πλατεία Συντάγματος παίρνει φωτιά και η εικόνα κάνει τον γύρο του κόσμου¹⁹, ενώ έκτοτε δίνεται εντολή από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης σε συνεννόηση με την δημοτική αρχή να φρουρείται το δέντρο από διμοιρία των ΜΑΤ.

Μπορεί στο επίκεντρο των εξελίξεων να βρίσκεται ως επί το πλείστον το κέντρο της Αθήνας, με την περιοχή των Εξαρχείων να είναι στην αιχμή του δόρατος και να καλύπτονται επί της ουσίας οι συγκρούσεις των εξεγερμένων με τις αστυνομικές

---

¹⁵ Hank Johnston & Seraphim Seferiades, «The Greek Decembre 2008», στο Seferiades S. και Johnston H.(επιμ.), *Violent protest, contentious politics, and the neoliberal state*, Λονδίνο: Ashgate, 2012, 151

¹⁶ Δημήτρης Παπανικολόπουλος, *ό.π.*, 27

¹⁷ Αριστείδης Χατζής, «Η εξέγερση της πίτσας», στο *Επιχειρήματα Ελευθερίας για τα δικαιώματα, την κοινωνία, την οικονομία*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2017, 241

¹⁸ Μελίνα Χαριτάτου – Συνοδινού, *Στάχτη και... Burberry, Ο Δεκέμβρης 2008 μέσα από συνθήματα, εικόνες και κείμενα*, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ, 2010, 14

¹⁹ Στις φλόγες το χριστουγεννιάτικο δέντρο-Σύνταγμα-Αθήνα(8/12/08) <https://youtu.be/ONa2c060tJA>

δυνάμεις σε ζωντανή μετάδοση, ωστόσο, τοπικές εξεγέρσεις μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου επεκτείνονται και σε άλλες πόλεις της επικράτειας²⁰.

Αυθόρμητες διαδηλώσεις²¹ αρχίζουν να καταγράφονται σε πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, η Κομοτηνή, η Αλεξανδρούπολη, τα Χανιά, η Πάτρα, το Ηράκλειο, τα Γιάννενα, ο Βόλος, η Σπάρτη, η Μυτιλήνη, η Ξάνθη, το Αγρίνιο και οι Σέρρες²².

Αυτή η γεωγραφική εξάπλωση – διασπορά των αντιδράσεων δείχνει ξεκάθαρα πόσο κλόνησε την κοινωνία η δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Το «σοκ» που υπέστη η κοινωνία – όλων των ηλικιών και όλων των κοινωνικών τάξεων – συνδέεται όχι μόνο με το γεγονός ότι ένας κρατικός λειτουργός δολοφόνησε ένα 15χρονο παιδί, αλλά πολύ περισσότερο με την άρση εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στο κράτος.

Έτσι λοιπόν, με την παρούσα εργασία επιδιώκεται να αποτυπωθούν τα γεγονότα τόσο από την πλευρά των πρωταγωνιστών – μαρτύρων της εποχής, όσο και από την πλευρά των μέσων ενημέρωσης, δηλαδή πώς τα μίντια και ο δημοσιογραφικός κόσμος παρουσίασε τις εξελίξεις μετά την δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Το πρώτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας θα καταπιαστεί με μαρτυρίες προσώπων, δίνοντας τις δικές τους οπτικές γύρω από τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008, δηλαδή πώς έζησαν τα γεγονότα, αλλά και απαντώντας σε ένα κύριο ερώτημα που καλείται να δώσει η συγκεκριμένη εργασία: Ήταν ή δεν ήταν εξέγερση αυτό που διαδραματίστηκε από τις 6 Δεκεμβρίου του 2008 και έπειτα; Και αν ναι, ποια χαρακτηριστικά είχε αυτή η εξέγερση.

Επιπλέον, στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται κατά κύριο λόγο η οπτική των μέσων ενημέρωσης, κατά προτίμηση των τηλεοπτικών μέσων, αλλά και του έντυπου Τύπου (ελληνικού και ξένου). Πώς, δηλαδή, μετέδωσαν τα γεγονότα και ποια ήταν η κριτική τους απέναντι στους εξεγερμένους – κατά κύριο λόγο – νέους. Θετική ή αρνητική κριτική και πώς αυτή τεκμηριωνόταν. Μέσω της εξέτασης των ΜΜΕ γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης λόγων και έργων των μίντια απέναντι στις ταραχές και τις καταστροφές που σημειώθηκαν μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

---

²⁰ Nikos Lountos, «Radical minorities, a decade of contention and the Greek December 2008», στο Seferiades S. & Johnston H. (επιμ.), *Violent protest, contentious politics, and the neoliberal state*, Λονδίνο: Ashgate, 2012, 149

²¹ Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα: Πόλις, 2020, 615

²² Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *Ο Μαύρος Δεκέμβρης*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος, 2018, 85

Κεφάλαιο 1^ο-Η εξέγερση του '08 μέσα από αφηγήσεις

Για να μπορέσει να γίνει πιο κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζουμε την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, αλλά και τις αντιδράσεις που ακολούθησαν το επόμενο διάστημα, επιλέχθηκε η προσφυγή στην καταγραφή μαρτυριών ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008 τόσο στην Αθήνα όσο και στην Θεσσαλονίκη²³.

Η επιλογή, όμως, αυτών των αφηγητών – μαρτύρων θα έπρεπε να εκφράζουν – αντιπροσωπεύουν διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων. Έτσι λοιπόν, μεταξύ των πέντε αφηγητών που θα παρατεθούν σε αυτό το πρώτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, θα συναντήσουμε την μαρτυρία ενός μαθητή Β΄ Λυκείου εκείνης της περιόδου, μιας κατοίκου της περιοχή των Εξαρχείων, μιας εργαζόμενης στα Εξάρχεια, αλλά και δύο φωτορεπόρτερ – από Αθήνα και Θεσσαλονίκη αντίστοιχα – οι οποίοι κάλυψαν τα γεγονότα με τους ίδιους να είναι ακριβώς μέσα στο πεδίο, εκεί όπου συγκρούονταν οι δυνάμεις της Ελληνικής Αστυνομίας με τους ανθρώπους τους εξεγερμένους, τους ανθρώπους του αναρχικού και του αντιεξουσιαστικού χώρου.

1.1. Η μαρτυρία ενός μαθητή του 2008

Η πρώτη μαρτυρία δόθηκε από μαθητή Β΄ Λυκείου εκείνης της περιόδου, τον Βασίλη Μπάτραλη, ο οποίος σήμερα εργάζεται ως εκπαιδευτικός μέσης εκπαίδευσης, τονίζοντας στην αφήγησή του ότι έμαθε για την δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από εκείνο κιόλας το βράδυ, μέσω των σελίδων κοινωνικών δικτύων και των παιδιών που οργάνωναν τις καταλήψεις – οι οποίες προηγήθηκαν της δολοφονίας – χωρίς όμως να είναι σίγουρος σε ποια ακριβώς σελίδα είχε γνωστοποιηθεί η είδηση.

Εξηγώντας, ειδικότερα, πως πληροφορήθηκαν οι συνομήλικοί του το περιστατικό, ανέφερε χαρακτηριστικά: «Οι μαθητικές οργανώσεις των δύο μεγάλων κομμάτων δεν λειτουργούσαν, αλλά λειτουργούσε σίγουρα η ΚΝΕ, οπότε μπορεί να είχε μαθευτεί από εκεί», ενώ υπογράμμισε πρώτα το έμαθε μέσω των κοινωνικών δικτύων²⁴ και κατόπιν το άκουσε και στα τηλεοπτικά μέσα.

Σημειώνεται ότι η ΚΝΕ ήδη από τις 7/12/2008 σημείωνε σε ανακοίνωσή της:

«Καταδικάζουμε την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από αστυνομικό στα Εξάρχεια. Οι ευθύνες της ηγεσίας της αστυνομίας και της κυβέρνησης είναι πάρα πολύ βαριές. Το γεγονός είναι αποτέλεσμα του προσανατολισμού και της διαπαιδαγώγησης των σωμάτων ασφαλείας ενάντια στον ‘εχθρό λαό’, ενάντι στο εργατικό λαϊκό κίνημα, στους νέους που αγωνίζονται. Η κρατική καταστολή πάει χέρι – χέρι με την επίθεση στη ζωή και τα δικαιώματα της νεολαίας στη δουλειά, στην παιδεία, στο ωράριο, με την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων. Στόχος της είναι να

²³ Γιάννης Μπαλαμπανίδης, «Προσεγγίσεις του ‘Δεκέμβρη’: ερμηνευτικές και μεθοδολογικές προκείμενες», εισήγηση στο σεμινάριο «Η νεολαία στην Ελλάδα σήμερα», που διοργανώθηκε στο πλαίσιο των σεμιναρίων της Ερμούπολης στις 6-7 Ιουλίου 2009 από το Κέντρο Πολιτικών Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου

²⁴ Ματθαίος Τσιμιτάκης, «Εξέγερση και διαδίκτυο», στο *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 103, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2008

φοβίσει τους εργάτες, τους υπαλλήλους, τους μαθητές, φοιτητές και σπουδαστές, τη νεολαία²⁵».

Ερωτηθείς για την πρώτη του αντίδραση, μετά τη γνωστοποίηση της είδησης πως ένα παιδί είχε πέσει νεκρό από όπλο ειδικού φρουρού, ο Βασίλης είπε: «Τότε περνούσα και μια φάση αντιδραστική και ένιωθα ότι βρισκόμασταν σε κατάσταση δικτατορίας. Αν και πιστεύω ότι τότε η κατάσταση ήταν καλύτερη απ’ ότι σήμερα», ενώ συμπλήρωσε πως «τότε ήμουν στα κάγκελα», διευκρινίζοντας ότι άλλα παιδιά το έβλεπαν διαφορετικά, ενώ άλλα το βίωναν εξίσου με άλλο τρόπο.

«Είχα σοκαριστεί και νόμιζα ότι ήταν μια ακραία κατάσταση, ότι δεν θα έβλεπα άλλα ακραία και ότι ήταν από τα πιο ακραία που έβλεπα. Μετά, το δεύτερο ήταν τα κουτσομπολιά. Ποιανής παιδί ήταν, τι χρυσοχοείο είχαν ή δεν είχαν, πόσα χρυσοχοεία είχαν εκεί πέρα... Δηλαδή, στην πολυκατοικία, όπως και τα παιδιά στο σχολείο, είχαν επικεντρωθεί στο κουτσομπολιό αυτό», δίνοντας ένα κλίμα που επικρατούσε κατά τα πρώτα εικοσιτετράωρα μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Αναφερόμενος στο κλίμα που επικρατούσε εντός της σχολικής κοινότητας, εξήγησε ότι δεν υπήρχε μια ενιαία στάση. Όπως αναφέρει, «υπήρχαν οι εκπαιδευτικοί που δεν ήθελαν να σπάσει η κατάληψη για να την εκμεταλλευτούν πολιτικά ή κομματικά, υπήρχαν τα παιδιά που ήθελαν να κάνουν κατάληψη για να γλιτώσουν μάθημα, υπήρχαν τα παιδιά τα οποία ήθελαν να κάνουν κατάληψη για να φανούν μέσα από αυτή την κατάληψη».

Γίνεται αμέσως αντιληπτό μέσα από αυτό το μέρος της αφήγησης, πως σχεδόν άμεσα – χρονικά – επικράτησε ένα κλίμα προσωπικού ή πολιτικού/κομματικού καιροσκοπισμού επ’ αφορμή της δολοφονίας ενός παιδιού, όπου κύριο ζήτημα δεν ήταν η εστίαση σε αυτό καθεαυτό γεγονός, δηλαδή της δολοφονίας ενός 15χρονου μαθητή, αλλά η εκμετάλλευση αυτού για προσωπική ή κομματική προβολή.

Στη συνέχεια της αφήγησης, ο Βασίλης επισήμανε ότι είχε κατέβει σε διαδήλωση στο κέντρο της Αθήνας εκείνες τις ημέρες. «Υπήρχαν, αυτό που λέμε ‘οι γνωστοί – άγνωστοι’, κάτι που τώρα δεν ακούω στα μέσα καθόλου. Ήταν άγνωστοι γιατί ήταν κουκουλοφόροι, αλλά ήταν πάντοτε γνωστοί γιατί τα παιδιά πάρα πολύ γνωστών προσώπων, αφενός, και ήταν και πάρα πολύ ευγενικά. Με εμάς που ήμασταν παιδιά 16 ετών, ήταν πολύ ευγενικοί. Δηλαδή, μπορεί να σταματούσαν για να περάσουν οι μαθητές – μου έχει συμβεί αυτό το σκηνικό έξω από το Πολυτεχνείο – έβγαζαν και τις κουκούλες πολλές φορές μπροστά μας και μετά τις ξαναφορούσαν και προχωρούσαν. Αυτό είναι κάτι που μου έχει μείνει».

Επανερχόμενος στο ζήτημα της παρουσίας και της δράσης κομματικών μηχανισμών εντός της σχολικής κοινότητας, τόνισε ότι μόνο το ΚΚΕ είχε εμφανή ρόλο, ξεκαθαρίζοντας, ωστόσο, ότι «αυτό δεν σημαίνει πως όλο το δεκαπενταμελές ήταν με το ΚΚΕ ή ότι συμφωνούσε. Απλά δεν υπήρχαν άλλες κομματικές παρατάξεις στο σχολείο».

Ο μάρτυρας σημειώνει στην αφήγησή του ότι είχε παραστεί στην δεύτερη ημέρα διαδηλώσεων, δηλαδή στις 9 Δεκεμβρίου του 2008, υπογραμμίζοντας ότι δεν βρέθηκε

---

²⁵ Δημήτρης Παπανικολόπουλος, *ό.π.*, 117

αντιμέτωπος με κανένα κλίμα έντασης από την πλευρά των αστυνομικών, ενώ επανέλαβε ότι και οι κουκουλοφόροι προστάτευαν το μαθητικό μπλοκ. Παρά ταύτα έγινε μάρτυρας σε περιστατικά όπου οι λεγόμενοι «γνωστοί – άγνωστοι» έσπαγαν μαγαζιά ή αυτοκίνητα.

Όπως είπε, προς το τέλος του Δεκέμβρη, υπήρχε μια παρότρυνση να μην συνεχίζουν να εμπλέκονται οι ίδιοι, ως μαθητές, σε καταλήψεις ή πορείες. «Εγώ ξέρω ότι υπήρχαν κάποιοι συμμαθητές μου, που ο πατέρας του ενός είχε γραφείο σε μια παράλληλο της οδού Στουρνάρη(...) Αυτός (ο πατέρα του συμμαθητή) δεν ήθελε να πάει και το έπαιρναν στην πλάκα κλπ. Και θυμάμαι ότι κάποια στιγμή είχε πάρει και φωτιά κι ένα κομμάτι της Νομικής και χαριτολογούσαν “α, τώρα που κάηκε η Νομική, πώς θα περάσω εγώ στη Νομική;”. Υπήρχαν κάτι τέτοιες περιπτώσεις. “Καίγεται η Νομική, πού θα πάει το αγόρι μου, πού θα πάει το κορίτσι μου”. Μόνο αυτά έχω δει σαν αντίθετα με την επικρατούσα άποψη».

Ωστόσο, παρά τις όποιες παροτρύνσεις των γονέων προς τα παιδιά, οι συνομήλικοι του αφηγητή έλεγαν μεταξύ τους πως «πρέπει οπωσδήποτε να γίνει κάτι» ή όπως είπε σε άλλο σημείο, αυτό που έλεγαν μεταξύ τους ήταν ότι «μόνο αν κάψεις την Αθήνα μπορεί να γίνει κάτι. Αυτό που φοβάται η κυβέρνηση και η κάθε κυβέρνηση, είναι το να βάλεις φωτιά και να κάψεις την περιουσία και των άλλων ανθρώπων και τη δημόσια περιουσία».

Σε ερώτηση αν στο άκουσμα της δολοφονίας ενός παιδιού, χάθηκε και η εμπιστοσύνη προς το κράτος, ο αφηγητής απάντησε χαρακτηριστικά: «Εγώ νομίζω πως την είχα χάσει και νωρίτερα. Νόμιζα ότι ήταν κάτι σαν να έχουμε πόλεμο, δεν ξέρω πως να το πω. Ήταν εκείνοι και εμείς. Δηλαδή, δεν μπήκα στην λογική ότι ήταν καλύτερα τα πράγματα, ότι θα μπορούσαν να είναι καλύτερα ή ότι ήταν πριν καλύτερα. Γινόντουσαν και κάποιες συζητήσεις του τύπου “έφταιγε το παιδί” ή “τι δουλειά είχε τέτοια ώρα ο ανήλικος”. Δεν έμπαινα καν σε τέτοιες συζητήσεις. Μπορεί να υπήρχε αυτός ο αντίλογος. Γινόταν αυτή η συζήτηση», συμπληρώνοντας ότι δεν είχε σοκαριστεί καθόλου από το περιστατικό «οι αστυνομικοί πάντα αυτό κάνουν. Οι αστυνομικοί είναι άνθρωποι που νιώθουν την μαγκιά τους, την εξουσία τους, οπότε δεν θα δεχτούν τίποτα άλλο».

Τέλος, κληθείς να απαντήσει αν ήταν αναπόφευκτη η εξέγερση και η διόγκωση μιας αντιεξουσιαστικής έκφρασης, ο αφηγητής τονίζει: «Οι λίγοι θα το ακολουθούσαν. Οι άλλοι που ήταν στις αντιδράσεις, δεν νομίζω ότι θα ακολουθούσαν. Θα ήταν επαναστατικοί, αλλά λόγω του ΚΚΕ. Το ΚΚΕ δεν σε κάνει αναρχικό ούτε αντιεξουσιαστή. Το αντίθετο θα έλεγα. Νομίζω πως πήγαιναν προς τα εκεί, όχι στον αναρχικό χώρο».

1.2. Η μαρτυρία μιας κατοίκου των Εξαρχείων

Η δεύτερη μάρτυρας είναι η Όλγα Κλώντζα, δημοσιογράφος σήμερα στο επάγγελμα, η οποία γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Νεάπολη Εξαρχείων.

Όπως είπε, η ίδια πληροφορήθηκε την είδηση θανάτου 15χρονου μαθητή από έναν ταξιτζή το ίδιο βράδυ. «Ήταν Σάββατο του Αγίου Νικολάου, αν θυμάμαι καλά, οπότε με μια παρέα εορτάζοντα ήμασταν στην περιοχή, συγκεκριμένα σε ένα μαγαζί στην

οδό Ασκληπιού, που εκείνη την εποχή μαζεύονταν ούτως ή άλλως πολλοί νέοι – όχι μόνο της περιοχής – που κινούνταν στο κέντρο».

«Πραγματικά η Ασκληπιού ήταν γεμάτη εκείνο το βράδυ. Είχε κι έναν περίεργο καιρό, οπότε οι περισσότεροι ήταν μέσα στα μαγαζιά. Άρα, παρά την εγγύτητα – γιατί το κατάστημα στο οποίο ήμουν εγώ, ήταν Ασκληπιού και Διδότου – δεν καταλάβαμε κάτι ως αναστάτωση. Βγαίνοντας, όμως, πήραμε ένα ταξί για να πάμε να συνεχίσουμε προς το κέντρο της Αθήνας σε άλλο μαγαζί, στο ιστορικό κέντρο, και ο ταξιτζής ήταν σε μια κατάσταση αγωνίας, αυτό φαινόταν. Γιατί μας επιβίβασε, του είπαμε που πηγαίνουμε, μας είπε ότι θα μας πάει αλλά αυτό που μας ρώτησε στην αρχή ήταν ‘είστε σίγουροι ότι θέλετε να πάτε στο κέντρο; Γιατί, λέει, απόψε εδώ έχει γίνει κάτι πολύ άσχημο’». Οπότε μας λέει τι άκουσε ο ίδιος από το ραδιόφωνο. Ήταν προφανώς τόσο κοντινό το γεγονός σε αυτή τη διαδικασία, που η περιοχή των Εξαρχείων δεν είχε ακόμη κλείσει από αστυνομικές δυνάμεις ή δεν είχαν βγει έξω ομάδες που να είχαν την οποιαδήποτε αντίδραση. Ήταν μάλλον μουνδιασμένα ακόμα τα πράγματα», αναφέρει χαρακτηριστικά για το πως ενημερώθηκε για το γεγονός της δολοφονίας και ποιο ήταν το κλίμα κατά τις πρώτες ώρες στο κέντρο της Αθήνας.

Σε άλλο σημείο αναφέρει πως και η ίδια, όπως και η υπόλοιπη παρέα, δεν έδωσαν αρχικά βαρύτητα στις αναφορές του ταξιτζή και πως θα είχε μια τέτοια εξέλιξη η υπόθεση, «οπότε πήγαμε κανονικά στο μαγαζί που ήταν να πάμε μετά. Πέρασαν κάποιες ώρες, το κέντρο δεν είχε αδειάσει ακόμη. Βγαίνοντας, όμως, από εκεί για να γυρίσουμε προς τα σπίτια μας, περπατώντας πια γιατί δεν υπήρχε καθόλου κυκλοφορία, ήταν όλα κλειστά και αρχίσαμε να βλέπουμε από όλο το ιστορικό κέντρο και μέχρι – εννοείται – την περιοχή των Εξαρχείων, όπου κινηθήκαμε περιμετρικά γιατί είχαμε καταλάβει ότι τα πράγματα πια δυσκόλευαν», σημειώνοντας ότι έβλεπαν «φωτιές σε κάδους, αυτοκίνητα σταματημένα και παρατημένα στην μέση του δρόμου, απορριμματοφόρα του δήμου με εργαζόμενους οι οποίοι ήταν σε μια κατάσταση ανησυχίας και οι ίδιοι, γιατί εργαζόνταν υπό συνθήκες που δεν ήξεραν πώς θα εξελιχθούν. Και αφού επιστρέψαμε στα σπίτια μας, ειδικά το επόμενο πρωινό, καταλάβαμε και την έκταση των γεγονότων».

Σύμφωνα με την αφηγήτρια, η τραγική δολοφονία Γρηγορόπουλου συνέβαλε στο να «εκτονωθεί» όλο αυτό που ήδη έβραζε στην περιοχή των Εξαρχείων, «προφανώς με μια έκταση που κανείς δεν περίμενε». Και συνέχισε: «Όποιος έχει μεγαλώσει στα Εξάρχεια, όπως εγώ, το να σκοτώσει ειδικά αστυνομικός ένα παιδί μέσα στα Εξάρχεια, νομίζω ότι ήταν αναμενόμενο ότι θα γινόταν αυτό στη συνέχεια στην περιοχή. Το τι έγινε πιο έξω από την περιοχή, δηλαδή το πλιάτσικο στα μαγαζιά στην Βουκουρεστίου, ας πούμε, ήταν κάτι που ούτε εγώ θα το περίμενα. Αλλά το ότι θα υπήρχε μεγάλη ένταση, εντός πλατείας Εξαρχείων, αυτό για εμένα ήταν τουλάχιστον αναμενόμενο».

Τα λόγια της αφηγήτριας για το έκρυθμο κλίμα που επικρατούσε στην περιοχή των Εξαρχείων, επιβεβαιώνονται από ένα μήνυμα εκείνων των ημερών και το οποίο αναρτήθηκε στον ιστότοπο indymedia, στο οποίο αναφέρεται σχετικά:

«Μου είπαν πως ουσιαστικά οι μπάτσοι προκαλούσαν καθώς είχαν περάσει 2 φορές από το σημείο.. Την τρίτη έβγαλαν όπλο και εκτέλεσαν εν ψυχρώ τον νέο (15 με 16 χρονών).

Στο Πολυτεχνείο ήταν τεράστια η συμμετοχή του κόσμου.. Υπολογίζω πάνω από 800 με 1000 άτομα..

Κυριάρχησαν τα συνθήματα

-Όσο περνάει ο καιρός το μίσος μεγαλώνει, μπάτσοι γουρούνια δολοφόνοι.

-Το αίμα κυλάει εκδίκηση ζητάει..

Η δίψα για εκδίκηση είναι τεράστια.. Απόψε έφαγαν το πρόγευμα..

Όπου κι αν πάει τέλος πάντων ας είναι καλά το παιδί.. Γρηγορόπουλος Ανδρέας Αλέξανδρος το ονοματεπώνυμο του..

Τα ειλικρινή μου συλλυπητήρια στους ανθρώπους που τον αγαπούσαν..

Υ.Γ. Δε χρειάζεται να είσαστε αναρχικοί για να βγείτε στους δρόμους.. Μην περιμένετε να έρθει η σειρά του παιδιού σας²⁶..».

Περιγράφοντας την κατάσταση στα Εξάρχεια από την Δευτέρα 8/12/2008, χαρακτηρίζει την συγκεκριμένη ως την πιο «βουβή», υπό την έννοια ότι «ο κόσμος ήταν ήδη φοβισμένος πως κάτι γίνεται και το οποίο είναι ανεξέλεγκτο. Προφανέστατα δικαιολογούνταν η αντίδραση από την πλευρά και μαθητών και φοιτητών και εκπαιδευτικών. Δεν θα ήθελε κανένας γονιός να συμβεί αυτό στο παιδί του. Άρα, ήταν όλο αυτό αυθόρμητο».

Ωστόσο, εκφράζει τις επιφυλάξεις και αμφιβολίες της για την πορεία που είχαν τα γεγονότα, καθώς δημιουργήθηκαν εξ αρχής ερωτηματικά για ποιο λόγο από μια διακριτική παρουσία των αστυνομικών δυνάμεων, φτάσαμε στην δολοφονία ενός παιδιού από έναν ειδικό φρουρό.

«Έχω την αίσθηση ότι υπήρχε κι ένα περίεργο κλίμα και από τις αστυνομικές δυνάμεις στην περιοχή. Εμείς εκεί ανέκαθεν είχαμε το 5ο Αστυνομικό Τμήμα Εξαρχείων, το οποίο, γνωρίζαμε, ότι διατηρούσε στην περιοχή μια εξαιρετικά διακριτική παρουσία μέχρι τότε για να μην προκαλεί. Νομίζω ότι συζητούσε τι συνέβη εκείνη την ημέρα και αυτό δεν έγινε και ξαφνικά βρέθηκαν αστυνομικοί στην πλατεία Εξαρχείων με αυτό τον τρόπο», σημείωσε.

Αναφερόμενη στην οπτική του οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος, για το πώς εκλάμβαναν τα όσα ακολούθησαν μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, η Όλγα τονίζει ότι «ήταν φοβισμένοι και δεν το συζητούσαν για τις δύο πρώτες εβδομάδες. Δηλαδή σαν να μην ήθελαν να το συζητήσουν και να προτιμούν απλά να πάνε στο σπίτι τους», υπογραμμίζοντας ότι ήταν κάτι το οποίο αντίκριζε για πρώτη φορά, δηλαδή μια παθητική στάση απέναντι σε εν εξελίξει γεγονότα.

Σχολιάζοντας την στάση των κατοίκων των Εξαρχείων και αν φάνηκε να αλλάζει η στάση τους απέναντι στην αστυνομία μετά το τραγικό περιστατικό, είπε ότι «ήταν

---

²⁶ Δολοφονία νεαρού απο μπάτσους στα Εξάρχεια.. Ανταπόκριση απο Πολυτεχνείο (Αθήνα) – Βίντεο, 7/12/2008, indymedia.org <https://athens.indymedia.org/post/933789/>

περισσότερο θυμωμένοι με την πολιτική ηγεσία παρά με την αστυνομία. Γιατί, αν θυμόμαστε καλά, υπήρξε και πολιτική διαχείριση του πράγματος εκείνες τις ημέρες».

Μάλιστα, υπογράμμισε ότι η δολοφονία Γρηγορόπουλου «διατάραξε» την σχέση εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στην πολιτεία.

Ασκώντας κριτική ως προς τις αντιδράσεις που καταγράφηκαν κατά τις πρώτες ημέρες μετά την δολοφονία του 15χρονου παιδιού, δηλαδή με σπάσιμο και καταστροφές σε δημόσια και ιδιωτική περιουσία, «το θεωρώ απαράδεκτο», όπως είπε. Ωστόσο, η αντίδραση «το να κατέβει μαζικά ο κόσμος στον δρόμο όχι μόνο ήταν αναμενόμενη, αλλά ήταν και δικαιολογημένη».

Συνέχισε, λέγοντας: «Νομίζω ότι οι δύο πρώτες ημέρες ήταν μια γνήσια αντίδραση, η οποία θα μπορούσε να είχε εξελιχθεί σε πραγματική πολιτικοποίηση των νεότερων γενεών εκείνης της περιόδου. Εκτιμώ ότι αυτό δεν έγινε ακριβώς, επειδή παρεισέφρησαν σε αυτή την αυθόρμητη εκδήλωση αγανάκτησης ομάδες οι οποίες είχαν πολύ συγκεκριμένους στόχους. Δηλαδή, το να πάμε μετά σε περιστατικά που αναφέρθηκαν καινωρίτερα, όπως σπασίματα μαγαζιών κλπ, δεν ήταν στην έκταση που θα γινόταν απλά σε μια πορεία φοιτητών που εντάξει θα έμπαιναν κάποια στιγμή και δέκα ‘‘αναρχικοί’’ και θα έριχναν και μια μολότοφ και μπορεί να έπαιρνε και μια βιτρίνα η μπάλα. Αυτό για εμένα ήταν κάτι διαφορετικό, οργανωμένο. Ήταν σαν να δόθηκε από το βράδυ της Κυριακής ένα σύνθημα ‘‘ντου από παντού’’, για να το πω τελείως λαϊκά. Και ως προς την πολιτικοποίηση, εκτιμώ ότι τα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν, αποδείχθηκε ότι δεν υπήρξε πολιτικοποίηση. Έχουμε, δυστυχώς, απολιτίκ γενιές στο προσκήνιο. Και οι γενιές αυτές θα έπρεπε, εκείνη την περίοδο, να έχουν επηρεαστεί από αυτό. Άρα, νομίζω ότι ο τρόπος που εξελίχθηκαν τα γεγονότα περισσότερο απογοήτευσαν – ήρθε και η κρίση φυσικά, δεν το συζητώ – παρά ευαισθητοποίησαν».

Τέλος, η αφηγήτρια μίλησε και για την στάση των μέσων ενημέρωσης και πώς αυτά παρουσίασαν τα γεγονότα εκείνων των ημερών, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Παρ’ ότι πολιτικοποιήθηκε εκ των υστέρων (το τραγικό περιστατικό), η πολιτική διαχείριση, το background, σε συνεργασίες με ιδιοκτησίες μέσων ενημέρωσης εκείνη την περίοδο έγινε πολύ γρήγορα. Έγινε, δηλαδή, μέσα στις ημέρες που εξελίσσονταν τα γεγονότα. Για να δημιουργηθεί και στην κοινωνία δεύτερος πόλος, δηλαδή από φυσιολογική αγανάκτηση γιατί αυτός που θα έπρεπε να προστατεύει, σκότωσε εν ψυχρώ ένα παιδί, να δημιουργηθούν στην κοινωνία αμφιβολίες ως προς τα κίνητρα του παιδιού ας πούμε. Τι κίνητρα θα μπορούσε να έχει; Και, επίσης, ό,τι κίνητρα και να είχε ένα παιδί, το σκοτώνεις εν ψυχρώ στον δρόμο; Νομίζω ότι αυτά τα λογικά επιχειρήματα μέσα στις επόμενες ημέρες υπήρξε προσπάθεια αν όχι να διαταραχθούν, να υποβαθμιστούν για να υπάρξουν και άλλα αντανακλαστικά στην κοινωνία, πιο συντηρητικά αντανακλαστικά. Και αυτό μάλλον επετεύχθη σε έναν βαθμό τουλάχιστον».

1.3 Η μαρτυρία μιας εργαζομένης στο κέντρο της Αθήνας

Η τρίτη αφήγηση – μαρτυρία έρχεται από μια εργαζόμενη στην περιοχή των Εξαρχείων. Η Ελευθερία Βρύλλη μέσα από την αφήγησή της δίνει πτυχές περιστατικών που έλαβαν χώρα τόσο στην περιοχή των Εξαρχείων όσο και στις πορείες του κέντρου της Αθήνας τις ημέρες που ακολούθησαν της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Αφηγούμενη πού βρίσκονταν εκείνες τις παραχώδεις ημέρες του Δεκέμβρη, η Ελευθερία σημειώνει: «Εγώ εκείνη την περίοδο βρισκόμουν επαγγελματικά στο κέντρο του Κολωνακίου. Ήμουν σε ένα γραφείο, ως ιδιωτική υπάλληλος, και βίωσα από πάρα πολύ κοντά όλη αυτή την εξέγερση, εντός και εκτός εισαγωγικών. Λόγω δουλειάς, κλήθηκα την Δευτέρα, αμέσως μετά τη δολοφονία Γρηγορόπουλου να πάω στο γραφείο, γιατί είχαμε μια προγραμματισμένη παρουσίαση ενός βιβλίου για εκείνη την ημέρα και έπρεπε να ενημερώσουμε όλο τον κόσμο ότι αυτή η παρουσίαση δεν θα συνέβαινε. Έτσι λοιπόν, αναγκάστηκα και ήμουν από τους λίγους ανθρώπους που κατάφεραν να φτάσουν στο κέντρο εκείνη την ημέρα, γιατί δεν υπήρχαν συγκοινωνίες. Αντίκρισα ένα κέντρο όπου ήταν όλες οι στάσεις καμένες. Υπήρχαν άνθρωποι οι οποίοι ήταν στο κέντρο και δεν ήξεραν αν θα πέρναγε κάποιο λεωφορείο να τους πάρει, ένα αυτοκίνητο, ένα ταξί, οτιδήποτε. Αναγκάστηκα, λοιπόν, να κατέβω. Ήμουν γύρω στις 12 στο γραφείο μου το οποίο βρισκόταν επί της οδού Σκουφά. Δηλαδή, είχα απόλυτη εικόνα του τι συνέβαινε εκείνες τις ημέρες».

Αναφερόμενη σε ένα περιστατικό στο οποίο ήταν αυτόπτης μάρτυρας, είπε: «Εκείνη την ημέρα (Δευτέρα 08/12/2008) γύρω στις 12-1 το μεσημέρι, στην καρδιά της πόλης, στο Κολωνάκι, ακούσαμε μια πολύ έντονη βοή. Βγήκαμε στο μπαλκόνι – λάθος μας – γιατί ήμασταν και στον δεύτερο όροφο που θα μπορούσαν άνετα να μας ρίξουν το οτιδήποτε και είδαμε έναν όγλο ανθρώπων, οι οποίοι ήταν αρκετά οργανωμένοι. Κατέβαιναν από πάνω από την πλατεία Κολωνακίου. Οι μισοί έσπαγαν τζάμια και οι άλλοι μισοί πέταγαν μέσα βόμβες μολότοφ, με αποτέλεσμα να αρχίσουν να καίγονται αυτοκίνητα, να ρίχνουν κάτω μηχανές. Όποια μαγαζιά ήταν ανοιχτά, που ήταν αρκετά μαγαζιά ανοιχτά εκείνη την ημέρα όπως καφετέριες, ταχυφαγεία, μπήκαν μέσα και τους τα έσπασαν²⁷».

Σημειώνεται ότι ήδη από το πρωί της Δευτέρας της 8^{ης} Δεκεμβρίου του 2008, κινήσεις, συλλογικότητες και καταλήψεις είχαν εκδώσει μια σειρά ανακοινώσεων που καλούσαν τον κόσμο να βγει στους δρόμους, προκαλώντας την «ρήξη» με το κράτος. Μια από αυτές τις ανακοινώσεις ήταν και της «Αντιεξουσιαστικής Κίνησης», η οποία ανέφερε χαρακτηριστικά στην ανακοίνωσή της: «Ζούμε την περίοδο αναμόρφωσης του δικαίου, που δείχνει να μετατοπίζει το επίπεδο στέρησης των δικαιωμάτων και αναγκών, από την ελευθερία κατευθείαν σε αυτό της ύπαρξης με δημόσιες δολοφονίες. Σήμερα που η εξουσία τείνει να χειραφετηθεί από την κατάσταση εξαίρεσης και να μεταμορφωθεί σε εξουσία απόφασης, περί του σημείου στο οποίο η ζωή δεν είναι πολιτικά και κοινωνικά υπολογίσιμη, αξίζει να ανταποδώσουμε τα χτυπήματα με μαζικούς όρους ρήξης».

Η μόνη λύση και απάντηση είναι οι ακηδεμόνευτοι-αδιαμεσολάβητοι κοινωνικοί, νεολαιίστικοι και εργατικοί αγώνες που θα μετατρέψουν την αηδία για το καθεστώς των δολοφόνων του 15χρονου Αλέξη, των σκανδάλων, των εργατικών «ατυχημάτων»-δολοφονιών, των απολύσεων εργαζομένων σε εκφρασμένη λαϊκή οργή²⁸».

Συνέχισε την αφήγησή, λέγοντας όταν μετά την εμφάνιση του όγλου και εκτόξευση μολότοφ, «άρχισαν να βγαίνουν καπνοί από παντού. Αρχισα να δυσανασχετώ» και διερωτιόταν εναγωνίως πώς ακριβώς θα μπορέσει να απεγκλωβιστεί και να φυγαδευθεί από το κέντρο της Αθήνας.

²⁷ Κώστας Σπαθαράκης, «Η βιτρίνα», στο *Νέα Εστία*, τχ. 1819, Φεβρουάριος 2009

²⁸ Ο ΑΛΕΞΗΣ ΖΕΙΣ!, 8/12/2008, <https://athens.indymedia.org/post/935219/>

Ωστόσο, όπως είπε, «παρατήρησα (σε εκείνο το σημείο) ότι έχουν χτυπήσει έναν πολίτη, ο οποίος βρέθηκε στον δρόμο τους εκείνη την στιγμή. Και τον χτύπησαν ακριβώς έξω από την Κεντρική Κλινική. Βγαίνουν οι άνθρωποι από την Κεντρική Κλινική, τον περιθάλλουν και μετά από λίγο τον βλέπω και βγαίνει με ένα κεφάλι μπαταρισμένο – δεμένο. Φαινόταν ότι είναι ένας τραυματισμένος άνθρωπος. Και τον ξαναχτυπούν. Και τον μαζεύει ξανά η Κλινική, όπου μάλλον μετά δεν πρέπει να τον άφησαν να φύγει, γιατί ο άνθρωπος είχε χτυπηθεί πάρα πολύ άσχημα. Δεν ξέρω ποια ήταν η κατάληξη του».

Κατόπιν ανέφερε πώς η ομάδα που προκάλεσε τις καταστροφές στην περιοχή, καθώς και τον τραυματισμό ενός πολίτη, άρχισαν να υποχωρούν υπό την πίεση αστυνομικών δυνάμεων που τους καταδίωξαν, με κατεύθυνση κυρίως προς τα Εξάρχεια.

Περιγράφοντας την εικόνα της πρωτεύουσας ως πλησίαζε το βράδυ, η Αθήνα έμοιαζε με «ερημική πόλη», όπου «έβλεπες διάφορους αστυνομικούς οι οποίοι απλά παρατηρούσαν. Έβλεπαν ανθρώπους να καίνε κάδους, να σπάνε μαγαζιά, να ξηλώνουν στάσεις», τονίζοντας πως η αστυνομία διατηρούσε μια «παθητική στάση». «Κατεβαίνοντας την Σίνα και βγαίνοντας στο Πανεπιστήμιο, δεν συνάντησα κανέναν άνθρωπο στον δρόμο. Ήμουν εγώ, δύο – τρεις αστυνομικοί και κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι μάλλον και αυτοί περίμεναν με κάποιο τρόπο να πάνε στα σπίτια τους», μια ενδεικτική εικόνα για το χάος στο οποίο είχε περιέλθει η πρωτεύουσα κατά τις πρώτες ημέρες των έντονων αντιδράσεων.

Η κατάσταση στην Αθήνα ήταν αποπνυκτική και περπατούσε πάνω σε γυαλιά, υπογραμμίζοντας ότι ήταν τρομοκρατική, ενώ, όπως είπε, «η πόλη ήταν ξεχαρβαλωμένη. Λες και τους είχαν πει “κάψτε τα όλα”».

Απέφυγε να κατέβει στο κέντρο της Αθήνας την Τρίτη 09/12/2008. Κατέβηκε, όμως, την επομένη, την Τετάρτη 10/12/2008, «όπου είχαν αρχίσει να βγαίνουν παιδιά στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν για την δολοφονία Γρηγορόπουλου. Στα Προπύλαια, λοιπόν, είχε αρχίσει ένα κυνηγητό – κι εδώ θέλω να τονίσω ότι ήταν μικρά παιδιά, δεν ήταν φοιτητές, ήταν μαθητές», σημειώνοντας ότι «εκεί αρχίζεις και καταλαβαίνεις ότι έχουν πάρει γραμμή και εντολή “χτυπήστε”», μια εντολή από την αστυνομία που αφορούσε αδιακρίτως «τους πάντες».

Εξήγησε πως υποστηρίζει αυτή την θεωρία, καθώς «προσπάθησα να ξαναπάω στο γραφείο, μέσω μετρό από την έξοδο Κοραή, όπου εκεί ακούμε από τα μεγάφωνα του μετρό ότι οι συρμοί θα σταματήσουν να κάνουν στάση, που σημαίνει ότι θα πέρναγαν και θα έφευγαν. Άρα, βγαίνει εκτός το μετρό της Κοραή. Τα πιτσιρίκια, λοιπόν, τα οποία έχουν αρχίσει κλεφτοπόλεμο με τους αστυνομικούς, αποφασίζουν να κινηθούν προς την Κοραή (...). Όταν, λοιπόν, εγώ καταλαβαίνω ότι δεν μπορώ να περάσω – στόχος ήταν ανέβω στην Σκουφά – αλλά όταν είδα ότι υπάρχει όλο αυτό, λέω ας σταθώ λίγο στην Κοραή, να περιμένω λίγο να ηρεμήσει η κατάσταση για να περάσω απέναντι. Βλέπω, λοιπόν, τα πιτσιρίκια να τρέχουν για να μπουν μέσα στο μετρό. Αυτά δεν ήξεραν ότι το μετρό δεν λειτουργεί. Απλά είχαν αφήσει ανοιχτές τις πόλες».

«Τρέχουν, λοιπόν, οι μαθητές προς το μετρό. Μπαίνουν μέσα. Τους ακολουθεί αστυνομία, η οποία κάνει την “εξαιρετική κίνηση”, ρίχνοντας δακρυγόνο μέσα στο μετρό. Και το μετρό τι κάνει; Κατεβάζει τα ρολά», πρόσθεσε. Παράλληλα, η ίδια βρέθηκε ξανά μέσα στο μετρό, όπου βλέπει «μια κοπέλα να έχει λιποθυμήσει. Τα

παιδάκια τρομαγμένα άρχισαν να κλαίνε, να φωνάζουν. Δεν υπήρχε κανείς να συντονίσει και κάπου να στείλει αυτόν τον κόσμο, γιατί υπήρχαν άνθρωποι που δεν ήξεραν και περίμεναν ήδη κάτω [πιστεύοντας ότι] κάποια στιγμή θα σταμάταγε ένας συρμός για να πάρει τον κόσμο. Υπήρχαν άνθρωποι οι οποίοι ήμασταν επάνω και υπήρχαν άνθρωποι οι οποίοι ήταν κάτω».

Επανερχόμενη στην κοπέλα που είχε λιποθυμήσει, ανέφερε ότι «τα παιδιά δεν ήξεραν να τις προσφέρουν τις πρώτες βοήθειες. Ευτυχώς είχα ένα μπουκάλι νερό στα χέρια μου. Τις έβαλα ένα μπουφάν στο κεφάλι, γιατί είχε πέσει κάτω και φοβόμουν μην έχει χτυπήσει και το κεφάλι της. Ήταν – δεν ήταν 15 ή 16 χρονών αυτό το κορίτσι. Ευτυχώς με την βοήθεια κάποιων συμμαθητριών της, το επαναφέραμε το κορίτσι. Το βοηθήσαμε, της δώσαμε λίγο νερό, τις δώσαμε τις πρώτες βοήθειες. Περιμέναμε λίγο να κοπάσει και άνοιξαν μετά από λίγη ώρα τα ρολά, γιατί ο κόσμος άρχισε να φωνάζει και να διαμαρτύρεται».

Βγαίνοντας από το μετρό διαπίστωσε ότι είχε αποχωρήσει η αστυνομία, σημειώνοντας με νόημα «δεν ξέρω τι μεσολάβησε και αφού είχαν ρίξει το δακρυγόνο», αναφέροντας ότι κατόπιν κατευθύνθηκε προς το γραφείο της όπου δεν έμεινε για πολύ, φοβούμενη επανάληψη της έντασης και των επεισοδίων. «Ήταν μια τρομοκρατική εικόνα για μια πρωτεύουσα εν έτει 2008», είπε, ενώ διευκρίνισε ότι επανήλθαν σε μια κανονικότητα μετά από 10-15 ημέρες.

Ερωτηθείσα για το πώς και πότε έμαθε για την δολοφονία Γρηγορόπουλου, η αφηγήτρια είπε ότι το πληροφορήθηκε σχεδόν αμέσως μετά «γιατί έτυχε εκείνο το βράδυ να είμαι έξω, όχι κοντά στα Εξάρχεια, αλλά σε κεντρικό σημείο της πόλης, όπου ένας συνδαιτημόνας είχε πει ότι έγινε δολοφονία στο κέντρο της Αθήνας. Μπήκαμε όλοι κατευθείαν στα κινητά μας και είδαμε ότι έχει δολοφονηθεί ένα παιδί 15 χρονών από αστυνομικό. Και αμέσως όλη αυτή η είδηση αρχίζει να ξεφεύγει και να λένε ότι έχουν αρχίσει και σταματούν αυτοκίνητα στο κέντρο της πόλης οι “γνωστοί-άγνωστοι”, τα σπάνε, κατεβάζουν τον κόσμο κάτω. Δηλαδή, κατευθείαν υπήρξε δράση – αντίδραση».

«Έγινε η δολοφονία του παιδιού και κάποιοι πήγαν να το περάσουν ότι έχουν ξεχυθεί κάποιοι στον δρόμο και αρχίζουν ανεξέλεγκτα και σπάνε τα πάντα, καίνε τα πάντα, “μην κατεβείτε στο κέντρο”, “μη διαμαρτυρηθείτε”, “μη φωνάζετε”. Υπήρξε ένα τέτοιο κλίμα», συμπλήρωσε.

Το άκουσμα της είδησης ότι ένα παιδί δολοφονήθηκε από ειδικό φρουρό, προκάλεσε οργή, αναλογιζόμενη ότι θα μπορούσε κάλλιστα να είναι οποιοσδήποτε στην θέση αυτού του παιδιού. «Αφενός δεν είχε κανένα δικαίωμα να αφαιρέσει τη ζωή του παιδιού. Κατάλαβα ότι δεν εξάντλησε καμία από τις επιλογές που είχε, αν όντως ήταν μια παρέα η οποία ήταν παραβατική ή έκανε κάτι. Είχε όλα τα μέσα, είχε όλους τους τρόπους να πλησιάσει, να δει τι συμβαίνει, να ρωτήσει. Όχι να βγάλει ένα όπλο. Πού βρισκόμαστε; Σε μια δημοκρατική χώρα επιτρέπονται τέτοιες μέθοδοι; Ποιος ήταν αυτός ο κύριος ο οποίος αποφάσισε να αφαιρέσει τη ζωή από ένα ανήλικο παιδάκι;», διερωτήθηκε.

Σχολιάζοντας τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώθηκαν οι διαμαρτυρίες, ακολουθούμενες πολλές φορές και από βίαια επεισόδια, επισήμανε: «Θεωρώ ότι δικαίωμα στην διαμαρτυρία έχουν όλοι οι πολίτες. Δεν έχει, όμως, κανείς το δικαίωμα να πηγαίνει να

ληλατεί και να καταστρέφει την περιουσία του άλλου ανθρώπου. Σίγουρα, έπρεπε και καλώς έκαναν ειδικά τα νέα παιδιά που βγήκαν να διαμαρτυρηθούν για την δολοφονία ενός συνομήλικού τους. Επιβάλλεται να διαμαρτυρηθείς σε ένα τέτοιο συμβάν. Αλλά από εκεί και πέρα, κανείς μας δεν έχει το δικαίωμα να πηγαίνει να καταστρέφει τον συμπολίτη του. Ναι στην διαμαρτυρία, αλλά με μέτρο και με σεβασμό στον διπλανό μας».

Μάλιστα, πρόσθεσε ότι «όπως συμβαίνει σε όλες τις εξεγέρσεις, κάποιοι προσπάθησαν να τις οικειοποιηθούν και στο τέλος σε πείθουν ‘‘πού να πας, μωρέ, αφού στο τέλος θα γίνει μπάχαλο. Θα μπουν οι γνωστοί-άγνωστοι και θα καταστρέψουν μια ειρηνική διαμαρτυρία’’. Γιατί όλα αυτά τα παιδιά τα οποία κατέβηκαν εκείνες τις ημέρες –και γονείς – όπως κι εγώ πήγα να διαμαρτυρηθώ, αλλά δεν πήγα να κάψω του αλλουνού το αυτοκίνητο ή να σπάσω του αλλουνού τη βιτρίνα. Πήγα να διαμαρτυρηθώ για την δολοφονία αυτού του παιδιού, που θα μπορούσε να είναι οποιοσδήποτε από εμάς στη θέση του, όχι όμως να πάω να σπάσω. Εκεί είμαι απέναντι ξεκάθαρα, χωρίς αστερίσκους». Τόνισε δε ότι εντός των κινητοποιήσεων υπήρχε η παρουσία κομματικών μηχανισμών.

Αναφερόμενη στα μέσα ενημέρωσης και πώς αυτά παρουσίασαν τα γεγονότα, η αφηγήτρια υπογράμμισε ότι υπήρχε μια διαβάθμιση, καθώς, όπως είπε, «υπήρξαν μέσα που επιδίωξαν την υποβάθμιση ‘‘εντάξει, έγινε μια δολοφονία. Συνέλαβαν τον υπεύθυνο, ας τελειώνει εδώ το πράγμα’’. Υπήρχε, όμως, και μια άλλη πλευρά η οποία ξεσήκωνε τον κόσμο, γιατί σε όλους είχε κάνει τρομερή εντύπωση η έλλειψη παρέμβασης του τότε υπουργού Εσωτερικών, ο οποίος απλά παρατηρούσε να καίγεται η πόλη και δεν έκανε τίποτα», ενώ δηκτικό ήταν και το σχόλιο της για την εστίαση ορισμένων δημοσιογράφων με την παρουσίαση του οικογενειακού περιβάλλοντος του παιδιού για «να δικαιολογηθεί ό,τι έγινε μετά».

Τέλος, κληθείσα να απαντήσει για το αν ήταν εξέγερση, η απάντηση ήταν καταφατική. «Ήταν εξέγερση. Εξέγερση νέων, γιατί πάντα οι νέοι και καλά θα κάνουν πάντα οι νέοι να δείχνουν τον δρόμο, ειδικά σε τέτοιες περιπτώσεις. Ακολούθησαν, όμως, και μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι. Ήταν, όμως, εξέγερση, ναι, θεωρώ ότι ήταν εξέγερση».

1.4. Η μαρτυρία ενός φωτορεπόρτερ για τις αντιδράσεις στην Θεσσαλονίκη

Αντιδράσεις και επεισόδια δεν σημειώθηκαν, όπως έχει αναφερθεί και στην εισαγωγή της διπλωματικής εργασίας, μόνο στην Αθήνα. Μαθητές, φοιτητές και μεμονωμένοι πολίτες εξέφρασαν την οργή τους για την τραγική απώλεια του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου και σε άλλες πόλεις. Μία από αυτές ήταν η πόλη της Θεσσαλονίκης.

Ο φωτορεπόρτερ Αλέξανδρος Μιχαηλίδης, ο οποίος πλέον διαμένει μόνιμα στις Βρυξέλλες, έζησε, ως νέος στον κλάδο του φωτορεπορτάζ, τα επεισόδια του 2008 στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

«Δούλευα σαν freelancer και είχα καλύψει τα γεγονότα από την πρώτη στιγμή», σημειώνει. «Εκείνο το βράδυ (της δολοφονίας) έτυχε να είμαι στο σπίτι και ξαφνικά είδα έκτακτο δελτίο και μετά προσπαθούσαμε όλοι να καταλάβουμε τι γίνεται. Και μετά ανέτρεξα ό,τι πιο σύγχρονο είχαμε εκείνη τη στιγμή, όπως το indymedia ή το troktiko που μπορεί όλοι να το θυμούνται, καθώς σε κάποια τοπικά σάιτ τα οποία είχαν

σαν ‘‘αποκλειστικά’’ και μπορούσε κανείς να πάρεις κάποιες πληροφορίες για να δει τι γίνεται στην πόλη εκείνη τη στιγμή».

Ψάχνοντας το αρχείο του, είδε ότι «από το ίδιο βράδυ, δηλαδή 6 προς 7 Δεκεμβρίου του 2008, είχαν ξεκινήσει ήδη κάποιες διαδηλώσεις μέσα στην πόλη, κυρίως από αναρχικό και φοιτητικό κομμάτι, με όχι πάρα πολύ μεγάλα επεισόδια. Είχε γίνει μια μεγάλη πορεία στο κέντρο της Θεσσαλονίκης το βράδυ. Είχαν γίνει κάποια σπασίματα. Αυτή η πρώτη μεγάλη πορεία έγινε στο κέντρο της πόλης και μετά κατέληξε στο πανεπιστήμιο», υπογραμμίζοντας ότι έχει στο αρχείο του κάποιες φωτογραφίες όπου διακρίνεται το εργοτάξιο του μετρό που η μία στάση του ήταν κοντά στο πανεπιστήμιο, οπότε «είχε βανδαλιστεί [εκείνο το σημείο], είχαν βάλει φωτιά».

«Δεν είμαι σίγουρος αν ήταν ήδη από το πρώτο βράδυ, αλλά ήταν σίγουρα τις επόμενες ημέρες, η κατάληψη της σχολής του Θεάτρου, η οποία ήταν πάρα πολύ γνωστή στην Θεσσαλονίκη, ειδικά τον Δεκέμβριο του 2008», ανέφερε.

Όπως είπε στην κατάληψη της σχολής του Θεάτρου γινόντουσαν οι περισσότερες συνελεύσεις και «όχι μέσα στο πανεπιστήμιο. Ανήκει μεν στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, αλλά είναι κοντά στην Καμάρα. Δηλαδή, ήταν περίεργο το πώς έγινε εκεί μια κατάληψη, στον συγκεκριμένο χώρο, και δεν έγινε μέσα στο πανεπιστήμιο, γιατί τουλάχιστον μέχρι το 2008 υπήρχε το άσυλο, οπότε δεν υπήρχε κάποιο θέμα. Πολύ σπάνιο να μπήκαν αστυνομικοί μέσα στο campus του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου τότε».

Στις 7/12/2008 είχε πάλι πορεία στην Θεσσαλονίκη «και πολύ μεγαλύτερα επεισόδια. Και κράτησαν από νωρίς το πρωί μέχρι και αρκετά αργά το βράδυ».

Αντίστοιχα με την Αθήνα, είχε γίνει μεγάλη διαδήλωση στις 8/12/2008 στην Θεσσαλονίκη, όπου «είχαν κλείσει τα σχολεία, ήταν κάτι και σαν απεργία. Είχε πάρα πολύ κόσμος. Ήταν μαζικό. Το κλίμα ήταν πολύ τεταμένο. Σε σχέση με τις περιγραφές της Αθήνας που έλεγαν ότι η αστυνομία καθόταν πιο πίσω, φρόντιζε ας πούμε να μην είναι τόσο ‘‘προκλητική’’, στην Θεσσαλονίκη δεν υπήρχε θέμα. Δηλαδή, με το που γινόταν κάτι, είτε ήταν μαθητές είτε δάσκαλοι, η αστυνομία δεν άργησε να κάνει χρήση χημικών», τονίζοντας ότι υπήρχε εξ αρχής μια πρόθεση καταστολής.

Μάλιστα, υπογράμμισε ότι στις 6 προς 7/12/2008, όπως και στην Αθήνα, είχαν σημειωθεί καταστροφές και σπάσιμο μαγαζιών, όπως και πλιάτσικο «και είχαμε και συλλήψεις αρκετών ανηλίκων που τους είχαν πάει για κλοπές, για συμμετοχή σε επεισόδια. Υπήρχε έτσι κι αλλιώς μια φόρμα κατηγοριών που κολλούσε σε όλο τον κόσμο, αλλά είχε και πολλές συλλήψεις και προσαγωγές ανηλίκων».

«Γενικότερα, στη Θεσσαλονίκη μου έκανε εντύπωση ότι από τις 8/12 και μετά, επειδή το προηγούμενο βράδυ ήταν αρκετά βίαιο – όπως και στην Αθήνα φαντάζομαι – η αστυνομία και με τον φόβο... Η Θεσσαλονίκη είναι πιο συντηρητική σαν πόλη και πιο μικρή σαν κοινωνία. Η αστυνομία έδειξε, νομίζω, πολύ μεγαλύτερη πυγμή και πολύ πιο γρήγορα», επισήμανε.

Ξεκαθάρισε, δε, πώς όλα γινόντουσαν κατά κύριο λόγο στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. «Δεν είχαμε τόσο επιθέσεις σε αστυνομικό τμήμα εκτός του κέντρου» της πόλης. Περιγράφει ως κεντρικά σημεία δράσης το campus του Αριστοτελείου, δηλαδή μιλάμε

για το κομμάτι της Φιλοσοφικής το οποίο ήταν το πιο κοντινό στο κέντρο. «Εκεί πέρα ήταν σαν ορμητήριο, ας πούμε. Από εκεί έβγαιναν», όπως επίσης και από την Θεολογική Σχολή.

«Και μετά είναι το Αστυνομικό Τμήμα του Λευκού Πύργου, το οποίο είναι πάνω στην Αριστοτέλους», αναφέροντας ότι ο κόσμος φρόντιζε πάντοτε μετά τις πορείες να γυρνάει προς το πανεπιστήμιο ή στην κατάληψη Θεάτρου, «όπου μπορούσε».

Ερωτηθείς για το αν στις πορείες και διαδηλώσεις υπήρχαν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, ο αφηγητής εξήγησε ότι είχε να κάνει με την μέρα και την ώρα. «Το βράδυ σίγουρα ήταν ένα μεγάλο κομμάτι του αντιεξουσιαστικού χώρου, ίσως και αριστερών – ακροαριστερών παρατάξεων και κομματιών, φοιτητών κυρίως δηλαδή. Και μετά τις επόμενες ημέρες, όσες έγιναν μέρα ή απόγευμα, όπου είχαμε και συμμετοχή μαθητών, πάντα είχαμε και συμμετοχή δασκάλων και γονέων, που βλέποντας αυτό που γίνεται – η δολοφονία Γρηγορόπουλου και η βία της αστυνομίας – μπορεί να ένιωθαν την ανάγκη να προστατέψουν τα παιδιά τους ή να είναι με τα παιδιά τους, να είναι όλοι μαζί».

Επιπλέον, ανέφερε ότι «από τον κόσμο που έβλεπα, ήταν από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Ήταν ένας κόσμος που θα τον έβλεπα και σε μια απεργία, όταν θα γινόταν. Ήταν αυτός ο κόσμος. Δεν έβλεπες δηλαδή συντηρητικό κόσμο, αυτό που λέμε “νοικοκυραίους”. Έβλεπες κόσμο που θα τον έβλεπες έτσι κι αλλιώς σε μια πορεία».

Κληθείς να απαντήσει αν είχε εντοπίσει την παρουσία κομματικών παρατάξεων και μηχανισμών σε αυτές τις πορείες, ο αφηγητής τονίζει πως «το μόνο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το ΚΚΕ. Οι υπόλοιποι ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις κοινότοπα», δηλαδή ήταν μπλοκ είτε της κατάληψης της σχολής του Θεάτρου είτε νέες και νέοι. «Υπήρχε ένα βασικό πανό και πορευόντουσαν κυρίως πίσω από αυτό», είπε.

Μάλιστα, υπογράμμισε ότι το τεταμένο κλίμα στην Θεσσαλονίκη κράτησε για λίγες ημέρες, δηλαδή μέχρι τις 9-10 Δεκεμβρίου του 2008. «Φρόντισαν να περιοριστεί πολύ γρήγορα», σημείωσε ενώ πρόσθεσε: «Πολλές σχολές ήταν σε κατάληψη και υπήρχε και πολύς κόσμος, φοιτητές, που έφευγαν από την πόλη γιατί έτσι κι αλλιώς για την περίοδο των γιορτών». «Πορείες γινόντουσαν κάθε μέρα, αλλά όχι με επεισόδια ή δεν ήταν και τόσο μαζικές. Γινόταν μια πορεία στο κέντρο της πόλης μία με δύο ώρες και τελείωνε. Δεν είχε δηλαδή κάποια συνέχεια με πολύ μεγάλη ένταση. Γινόντουσαν και εκδηλώσεις με κόσμο που μαζευόταν στον Λευκό Πύργο». Χαρακτηριστικά αναφέρει, ανατρέχοντας στο αρχείο του, «βρήκα μια εκδήλωση στις 13/12/2008 που είχαν ανάψει κεράκια στον Λευκό Πύργο».

Επανάλαβε ότι περιορίστηκαν οι μαζικότερες εκδηλώσεις ή πορείες και λόγω της καταστολής, λειτούργησε αποτρεπτικά για τον κόσμο.

Στη συνέχεια, ο αφηγητής διευκρίνισε ότι δεν είχε βιώσει κάποιου είδους «λογοκρισία» από τα μέσα με τα οποία συνεργαζόταν. Όπως είπε, «οι εποχές ήταν και λίγο πιο αθώες, οπότε εκείνη την στιγμή δεν το υπολόγιζες. Δηλαδή, έβγαζες ό,τι έβλεπες ή ό,τι περνούσε από τα μάτια σου. Και μετά ήταν δική σου απόφαση το τι θα στείλεις ή το τι θα δείξεις. Δεν υπήρχε, ας πούμε, τραβάμε μόνο σπασμένα. Εγώ δεν είχα γραμμή έτσι κι αλλιώς».

Περιγράφοντας το κλίμα στο φιλικό ή οικογενειακό περιβάλλον, ο αφηγητής τονίζει ότι «στην αρχή ήταν όλοι μουδιασμένοι, γιατί είχε δολοφονηθεί ένα παιδί κυρίως και μετά ο τρόπος που δολοφονήθηκε», εξηγώντας από το δικό του περιβάλλον «δεν κατέβηκε ποτέ κανένας σε πορεία. Ήταν αποστασιοποιημένοι και δεν το συζητούσαμε τόσο πολύ στο σπίτι».

Σε ερώτηση αν πιστεύει πως αυτό που συνέβη μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου ήταν μια εξέγερση, απάντησε: «Κατά την γνώμη μου, ναι, πιστεύω ότι ήταν, χωρίς να ξέρω ποιος είναι ο ορισμός του τι ορίζουμε ως κοινωνική εξέγερση. Γιατί μετά από κάποια χρόνια είχε βρεθεί και στο Γκεζί στην Κωνσταντινούπολη, οπότε έχω να συγκρίνω γεγονότα. Βέβαια, διαφορετικά τα μεγέθη, τα γεγονότα, η πολιτική, αλλά πιστεύω ότι ήταν μια εξέγερση το 2008 για την Ελλάδα».

Παράλληλα, εκτίμησε πως ήταν «αναπόφευκτο [να συμβεί] αλλά δεν ήταν κάτι οργανωμένο», αναγνωρίζοντας ότι σίγουρα υπήρχε «μια πολιτική εκμετάλλευση από έναν συγκεκριμένο χώρο και κόσμο που αναδείχθηκε», αλλά ήταν, όπως είπε, «κάτι αυθόρμητο».

1.5 Η μαρτυρία ενός απολυμένου φωτορεπόρτερ

Η πέμπτη και τελευταία μαρτυρία προέρχεται από έναν ακόμη φωτορεπόρτερ. Ο λόγος για τον Κώστα Τσιρώνη, ο οποίος εργαζόταν το 2008 ως φωτορεπόρτερ του «Ελεύθερου Τύπου» και παρά την καταγραφή μιας μεγάλης δημοσιογραφικής επιτυχίας, τις ημέρες όπου άρχισαν να εξελίσσονται τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008, γνώρισε την απόλυση.

Σε ερώτηση για το αν πληροφορήθηκε αμέσως το τι συνέβη στις 6 Δεκεμβρίου του 2008, απάντησε χαρακτηριστικά: «Ήταν Σάββατο και ήμουν επίσκεψη σε ένα φιλικό σπίτι. Δεν ήμουν σε βάρδια. Επιστρέφω στο σπίτι μου κατά τις 12, όπου - ενώ είχα αφήσει το κινητό μου - βλέπω αρκετές κλήσεις και μηνύματα από τον προϊστάμενό μου στον “Ελεύθερο Τύπο”. Και ανοίγω την τηλεόραση, συνειδητοποιώ τι έχει συμβεί και κατευθείαν ετοιμάζω τα φωτογραφικά μου και κατεβαίνω στο κέντρο. Αυτό έγινε γύρω στις 1 με δύο το βράδυ».

Την ώρα που κατεβαίνει προς το κέντρο της Αθήνας «επικρατεί χάος παντού. Επεισόδια παντού. Σε κάθε γωνία του κέντρου της Αθήνας επεισόδια. Δεν υπάρχει κυκλοφορία. Καίγονται αυτοκίνητα, λεωφορεία. Ομάδες εξεγερμένων, αναρχικών, φοιτητών, νεολαίων βγαίνουν από τα στενά και επιτίθενται στην αστυνομία».

Σχολιάζοντας την στάση των αστυνομικών δυνάμεων, ο αφηγητής υπογραμμίζει ότι «η αστυνομία είχε αρκετά παθητική στάση το πρώτο βράδυ. Δηλαδή, δεν υπήρχε ούτε πολλή αστυνομία, ούτε πολλές διμοιρίες, αλλά ούτε και αυτό που έγινε τις επόμενες ημέρες». «Η αστυνομία, βλέποντας ότι είχε γίνει γνωστό πως [η δολοφονία] έγινε από αστυνομικό, κράτησε λίγο τις δυνάμεις της, μάζεψε, το πρώτο βράδυ τουλάχιστον. Φαντάζομαι ότι θα υπήρχαν και σχετικές εντολές στο να μην πιέσουν την όλη κατάσταση και να την αφήσουν να εξελιχθεί/να εκτονωθεί».

«Οπότε κατευθύνομαι στο κέντρο, φωτογραφίζω και πηγαίνω προς την Νομική, ξημερώματα της 7^{ης} Δεκεμβρίου. Όπου η Νομική έχει αρχίσει και γίνεται το κέντρο που συντονίζει όλον αυτό τον κόσμο. Δηλαδή, είναι το σημείο όπου φτιάχνονται οι μολότοφ, είναι το σημείο όπου γίνονται οι συνελεύσεις, υπάρχει κόσμος. Είναι, δηλαδή, ξημερώματα της 7^{ης} Δεκεμβρίου και η Νομική είναι σαν είναι καθημερινή, γεμάτη φοιτητές. Μπορεί να είχε και δύο χιλιάδες κόσμου», περιέγραψε.

Σημειώνεται ότι η νεολαία του ΣΥΝ σε ανακοίνωσή της λίγες ώρες μετά τη δολοφονία του 15χρονου μαθητή, στις 7/12/2008, ανέφερε χαρακτηριστικά:

«Το κράτος δολοφονεί. Πρέπει να τους σταματήσουμε

Η δολοφονία του 15χρονου σήμερα στα Εξάρχεια καταδεικνύει με τον πλέον ακραίο τρόπο το εγκληματικό πρόσωπο της ελληνικής αστυνομίας και της κυβέρνησης της ΝΔ. Η κυβέρνηση είναι αυτή που όπλισε τα χέρια του δολοφόνου αστυνομικού και φέρει ακέραια την πολιτική ευθύνη της δολοφονίας. Όταν επί χρόνια η ελληνική αστυνομία αφήνεται ασύδοτη και ανεξέλεγκτη να συλλαμβάνει και να βασανίζει φοιτητές, εργαζόμενους και μετανάστες, όταν σε κάθε διαδήλωση βρισκόμαστε αντιμέτωποι/ες με την πιο ωμή βία και τον κρατικό αυταρχισμό, όταν περιστατικά τύπου “ζαρτινιέρας” μένουν ατιμώρητα, η σημερινή δολοφονία μπορεί να ιδωθεί μόνο ως προμελετημένο έγκλημα, με ένοχους το ελληνικό κράτος και τις κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ²⁹».

Επιστρέφοντας το μεσημέρι της Κυριακής στην δουλειά, είπε με νόημα ότι «η πόλη έβραζε. Όλοι ήξεραν τι θα ακολουθήσει και όλοι ήξεραν ότι αυτή η πορεία που θα ξεκινήσει από το Αρχαιολογικό Μουσείο. Δεν έφτασε ποτέ στην ΓΑΔΑ η πορεία. Η πορεία έφτασε δύο – τρία στενά από την ΓΑΔΑ».

Όπως αναφέρει, «όλη η πρώτη εβδομάδα κλιμακώνεται μέρα με τη μέρα. Υπάρχει η ένταση, η οποία κλιμακώνεται, δηλαδή η βία, τα καψίματα και οι αντιδράσεις των αστυνομικών μέρα με τη μέρα κλιμακώνονται. Ξεκινά με τα πρώτα επεισόδια την Κυριακή το βράδυ, όπου στην ουσία δεν έχει τόσες πολλές συγκρούσεις με την αστυνομία, όσο καψίματα, βανδαλισμούς, δηλαδή καψίματα κτηρίων, αυτοκινήτων. Είναι κάπως σαν να είναι μαζεμένες οι (αστυνομικές) δυνάμεις, σαν να βρίσκονται στα Εξάρχεια και να επικοινωνούν οι δυο, τρεις, πέντε διμοιρίες που είναι εδώ μονίμως».

«Την Κυριακή 7/12/2008 ξεκινά η πορεία. Δεν υπάρχουν καθόλου διμοιρίες. Τα ΜΑΤ είναι δεξιά και αριστερά της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, όπου πλέον φαίνεται ότι οι εντολές της αστυνομίας είναι εντελώς διαφορετικές από την προηγούμενη ημέρα. Σκληραίνει η στάση της και με την άνοδο της πορείας επί της Λεωφόρου Αλεξάνδρας γίνονται οι πρώτες καταστροφές. Δηλαδή, σπάει ο κόσμος. Σπάει κανονικά, καφετέριες, οτιδήποτε, τα πάντα», προσθέτει.

Ακόμη, επισημαίνει ότι «όσο επικοινωνείται τι έγινε εκείνο το βράδυ και όσο η κυβέρνηση δεν αντιδρά και προσπαθεί να βρει μέσω των εκπροσώπων της στα μέσα ενημέρωσης αλλά και μέσω των βουλευτών της, των υπουργών και των ανθρώπων των κυβερνητικών – φιλικά προσκείμενων δημοσιογράφων και δημοσιολογούντων... Η αντίδραση των μίντια προκαλεί ακόμη περισσότερο θυμό στον κόσμο».

²⁹ Δημήτρης Παπανικολόπουλος, *ό.π.*, 116

«Δημοσιοποιείται η φωτογραφία με τον αστυνομικό με το όπλο. Γίνεται γνωστό αργότερα, την Τρίτη το βράδυ, από το tvxs το γεγονός της απόλυσής μου, εξαιτίας της διαρροής της φωτογραφίας. Φωτογραφία η οποία δεν είχε δημοσιοποιηθεί από την εφημερίδα και την οποία προσπαθούσε να την κουκουλώσει», είπε, υπογραμμίζοντας πως αυτό συνέβη «ξεκάθαρα κατόπιν πολιτικής πίεσης».

«Οι αστυνομικοί που τους φωτογράφιζα με είδαν. Η διμοιρία που φωτογράφιζα, με είδαν ότι τους φωτογράφισα. Γιατί για κάποιον λόγο είχε βρεθεί από πίσω τους. Έφτασα σε ένα σημείο που δεν περίμεναν αυτοί ότι θα είμαι, αλλά δεν περίμενα κι εγώ ότι θα είμαι. Δεν ήταν το λογικό να βρίσκομαι εκεί. Η δουλειά μου ήταν να είμαι από την πλευρά των διαδηλωτών ή κάπου ανάμεσα», ανέφερε ο αφηγητής.

Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά σε δημοσίευμα της η ιστοσελίδα tvxs, «οι φωτογραφίες τραβήχτηκαν την Κυριακή το απόγευμα στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Ο Κ. Τσιρώνης τις παρέδωσε λίγο αργότερα στον διευθυντή της εφημερίδας Σεραφείμ Κοτρώτσο. Σύμφωνα με όσα είπε ο φωτογράφος στο Tvxs, ο κ. Κοτρώτσος του δήλωσε στην αρχή ότι πρόκειται για μεγάλη δημοσιογραφική επιτυχία. Στη συνέχεια, όμως, του είπε ότι ήθελε να βεβαιωθεί ότι επρόκειτο πραγματικά για πυροβόλο όπλο και όχι για πιστόλι εκτόξευσης φωτοβολίδων. Ο φωτογράφος τον βεβαίωσε ότι πράγματι επρόκειτο για όπλο μάρκας Κλογκ 9 χιλ., από αυτά που δεν έχουν ασφάλεια. Προς επιβεβαίωση, του έδειξε μια ακόμη φωτογραφία στην οποία φαίνεται το κλείστρο του όπλου. Σε επικοινωνία που είχε το Tvxs μαζί του, ο κ. Κοτρώτσος δήλωσε ότι δεν μπορούσε να τις δημοσιεύσει πριν βεβαιωθεί από ειδικούς, καθώς επρόκειτο για εκρηκτικό πολιτικό θέμα³⁰».

Στη συνέχεια, ο αφηγητής υπογράμμισε ότι, όπως συμβαίνει και σε άλλες περιπτώσεις, και στα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008 αντιμετωπίζονταν καχύποπτα από την αστυνομία.

Επανερχόμενος στην φωτογραφία, είπε ότι «την επόμενη ημέρα πήγα στην εφημερίδα και ενημέρωσα τον διευθυντή, τον κ. Σεραφείμ Κοτρώτσο, ότι ‘έχω αυτό το υλικό. Θέλω τη συμβουλή σου. Δεν το ξέρει κανείς από την εφημερίδα ακόμα’». Το ξέρω μόνο εγώ κι ένας συνάδελφός μου, ο οποίος με βοήθησε να φύγω από την διαδήλωση, γιατί εγώ με κάποιον τρόπο έπρεπε να φύγω για να σώσω το υλικό», φοβούμενος να μην του πάρουν την κάρτα, να μην του σπάσουν την μηχανή.

«Έχω φωτογραφίσει έναν αστυνομικό, λιγότερο από 24 ώρες μετά την δολοφονία, βγάζει το όπλο του και απειλεί τους διαδηλωτές. Και παίζει, προκαλεί τους διαδηλωτές. Ένας άλλος προκαλεί με το χέρι του και γενικά ήταν ένα παιχνιδάκι αυτό το πράγμα, ‘θα σε προκαλέσουμε, ελάτε’». Θύμιζε λίγο κατάσταση σχολείου, σαν να τσακώνονται τα σχολεία μεταξύ τους, κάπως έτσι», συμπλήρωσε.

Από την εφημερίδα είχε λάβει τις διαβεβαιώσεις πως αφού θα ελεγχόταν αν είναι όντως όπλο αυτό που έχει καταγραφεί στο στιγμιότυπο, ετοιμάζεται στο τεχνικό σκέλος να μπει η φωτογραφία και ως πρωτοσέλιδο. Ωστόσο, εν τέλει η φωτογραφία δεν

---

³⁰ Αποκλειστικό: Απολύθηκε ο φωτογράφος της καλύτερης εικόνας των ημερών, 2008, <https://tvxs.gr/news/ellada/apokleistiko-apolythike-o-fotografos-tis-kalyteris-eikonas-ton-imeron/>

δημοσιεύεται στο φύλλο της εφημερίδας και περνώντας οι ώρες όλο και περισσότεροι γνωρίζουν – αστυνομικοί, δημοσιογράφοι, κυβερνητικοί – ότι υπάρχει η εν λόγω φωτογραφία.

Για λόγους ασφαλείας, όπως είπε, άφησε την κάρτα της φωτογραφικής στο Associated Press – όπου και εκπαιδεύτηκε ως φωτορεπόρτερ – με σκοπό να διαφυλαχθεί το υλικό και να διατηρηθεί, προκειμένου να μην μπορέσει να αμφισβητηθεί από κανέναν, γιατί όπως είπε «είχε ξεκινήσει και ένας πόλεμος λάσπης από τα μίντια ότι είναι φτιαγμένη η φωτογραφία, ενώ αποκάλυψε ότι είχε και την αίσθηση πως παρακολουθείται, εξηγώντας ότι είναι πολύ αισθητή στον ίδιο η πίεση λόγω της κατοχής του συγκεκριμένου υλικού.

Μετά την διανομή που έκανε το Associated Press, δημοσιεύτηκε η φωτογραφία, όπως είπε, ξημερώματα της Τρίτης 9/12/2008, ενώ κατόπιν όλων αυτών «αναγκάστηκε και η εφημερίδα ‘Ελεύθερος Τύπος’ να την βάλει στο μέσον του φύλλου».

«Ξέρω ότι κάποιοι δημοσιογράφοι από την εφημερίδα είχαν επικοινωνία με το Γαλλικό Πρακτορείο και έψαχναν να βρουν ποιος έδωσε στην δημοσιότητα την φωτογραφία. Με καλούν το μεσημέρι της Τρίτης στην εφημερίδα – την Τρίτη ήταν και η κηδεία του Γρηγορόπουλου – όπου ενώ υποτίθεται ότι θα πήγαινα να καλύψω την κηδεία, με φωνάζει στο γραφείο ο Κοτρώτσος και με ρωτάει ποιος διέρρευσε την φωτογραφία. Όπου εγώ του απαντώ ότι ‘‘κοίτα να δεις, την φωτογραφία την έχουν οι αρχισυντάκτες εδώ μέσα και πάνε στα ΜΑΤ και την δείχνουν. Δηλαδή, υπάρχει μέσα στο σύστημα της εφημερίδας. Θα μπορούσε οποιοσδήποτε μέσα στην εφημερίδα να την είχε βγάλει’’. Δεν το αποδέχθηκα, φυσικά, γιατί θα το πλήρωνα ακόμα αυτό. Οπότε μου λέει ‘‘σέβομαι την δουλειά σου κλπ, αλλά θα αναγκαστώ να σε απολύσω’’. Δεν διαμαρτυρήθηκα. Για εμένα η απόλυση ήταν λύτρωση», τόνισε ο αφηγητής.

Κληθείς να σχολιάσει τη στάση των ξένων ΜΜΕ σε σύγκριση με τα ελληνικά ΜΜΕ, ο ίδιος ανέφερε: «Τα ξένα μέσα συνέκριναν (τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008) με τον Μάη του ’68. Κάνουν τέτοιου είδους αναφορές. Ή με τα γεγονότα που είχαν γίνει στα τέλη της δεκαετίας του ’90 στην Αμερική. [...] Έφεραν τους καλύτερους δημοσιογράφους και φωτογράφους τα διεθνή πρακτορεία, cameramen. Απίστευτη δουλειά. Δηλαδή, η εικόνα που έπαιζε και τα πλάνα που δημοσιεύονταν, το 90% που έπαιζαν τα ελληνικά μέσα ήταν διεθνής Τύπος».

Ερωτηθείς αν πιστεύει πως ήταν εξέγερση, είπε χαρακτηριστικά: «Είναι ένα κομμάτι της ιστορίας. Δεν είναι μόνο η εξέγερση των νέων, αυτό ήταν μια αφορμή. Δηλαδή η δολοφονία του Γρηγορόπουλου, θα μπορούσε να μην είναι δολοφονία του Γρηγορόπουλου, θα μπορούσε να ήταν κάτι άλλο... Νομίζω ότι ήταν αναπόφευκτο, έτσι όπως κινούνταν τα πράγματα³¹», υπογραμμίζοντας τον ρόλο που διαδραμάτισαν και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης³², κάνοντας αναφορά και σε κινήματα εξέγερσης που καταγράφηκαν σε άλλες χώρες.

---

³¹ Athina Arampatzi & Walter Nicholls, «The urban roots of anti-neoliberal social movements: the case of Athens, Greece», στο *Environment and Planning A*, τχ. 44, 2012, 2591-2610

³² Dieter Rucht, «Το διαδίκτυο ως νέα ευκαιρία για υπερεθνικές ομάδες διαμαρτυρίας», στο Κούση Μ. – Τίλλυ Χ. (επίμ.), *Οικονομικές και πολιτικές συγκρούσεις σε συγκριτική προοπτική*, Αθήνα: Επίκεντρο, 2008, 203

Όπως είπε, αυτό «φάνηκε (μεταγενέστερα) στην εξέγερση στο Κάιρο, δηλαδή στην Αίγυπτο. Φάνηκε και στην εξέγερση στην Τυνησία. [...] Δηλαδή στην λεγόμενη “Αραβική Άνοιξη” και περνώντας τα χρόνια φάνηκε και στην εξέγερση του Gezi Park στην Τουρκία το 2013³³».

Πρόσθεσε δε πως μέσα από τον Δεκέμβρη του 2008 «πολιτικοποιήθηκε και ριζοσπαστικοποιήθηκε η νεολαία».

---

³³ Manuel Castells, *Network of outrage and hope. Social movements in the internet age*, Λονδίνο: Polity Press, 2015, 227

Κεφάλαιο 2^ο- Η κριτική των ΜΜΕ προς την εξέγερση

Ο δολοφονημένος Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος χαρακτηρίστηκε τόσο από τον ειδικό φρουρό, Επαμεινώνδα Κορκονέα, όσο και από τον - αρχικά - συνήγορο υπεράσπισης του, Αλέξη Κούγια, ως «παρακκλίνων» και «αναρχικός» νέος³⁴. Όμως, αξίζει να σημειωθεί πως η εν λόγω θεωρία υιοθετήθηκε και στηρίχθηκε – σχεδόν – πλήρως από μέρος των ΜΜΕ εκείνης της περιόδου.

Ειδικότερα, ο 37χρονος ειδικός φρουρός σημείωνε στην απολογία του ότι «ο θανάων και η παρέα του, πριν έρθουν να συμμετάσχουν στο συγκεκριμένο πλήθος το οποίο είχε συγκεντρωθεί και θα επιτίθετο, όπως συνηθίζεται κάθε Σάββατο, στα γραφεία του ΠΑΣΟΚ, είχαν πάει στο κλειστό κολυμβητήριο Χαλανδρίου, στον αγώνα πόλο Παναθηναϊκού-Ολυμπιακού και είχαν συμμετάσχει στα επεισόδια που σημειώθηκαν, επιφέροντας τον τραυματισμό πολιτών και του προπονητή του Ολυμπιακού, με τη ρίψη αντικειμένων και τη χρήση σιδηρολοστών»³⁵.

«Άλλωστε έχω πληροφορηθεί ότι οι νέοι αυτοί, ενώ κατοικούν στο Παλιό Ψυχικό και είναι γόννοι πλουσίων οικογενειών, συνηθίζουν να συχνάζουν στα Εξάρχεια, τα οποία επιλέγουν ως χώρο διασκέδασης, αλλά και σε διάφορα γήπεδα όπου προκαλούν επεισόδια, μην επιδεικνύοντας την αναμενόμενη συμπεριφορά και προσωπικότητα ενός 15άχρονου εφήβου», προσέθετε στην απολογία του ο Επαμεινώνδας Κορκονέας.

Παράλληλα, ο ειδικός φρουρός σημείωνε αναφορικά με τη χρήση του όπλου απέναντι στην ομάδα νεαρών: «Προκειμένου να διασφαλίσουμε τη διαφυγή μας, όντας ταραγμένος και φοβισμένος, αφού το πλήθος δεν ανέκοψε την πορεία του, παρά τη ρίψη χειροβομβίδας κρότου λάμψης από το συνάδελφό μου, έβγαλα το υπηρεσιακό μου όπλο από τη θήκη και, από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης έριξα δύο προειδοποιητικές βολές στον αέρα, μπορεί και τρίτη, που δεν είχα συνειδητοποιήσει, αλλά μου την υπενθύμισε ο συγκατηγορούμενός μου».

Είναι προφανές πως ο Επαμεινώνδας Κορκονέας επιχειρούσε να υπερασπιστεί την πράξη του, σπιλώνοντας επιδεικτικά το 15χρονο θύμα, ισχυρισμός που προβλήθηκε στα μέσα ενημέρωσης και στηρίχθηκε σε απόλυτο βαθμό από τον συνήγορο υπεράσπισης, κ. Αλέξη Κούγια.

Σε συνέντευξή του στον τηλεοπτικό σταθμό ALTER και την εκπομπή «Πρόσωπο με Πρόσωπο», με τον δημοσιογράφο Νίκο Χατζηνικολάου, στις 15/12/2008, ο κ. Κούγιας δήλωνε³⁶:

«Πρέπει κάποια στιγμή να αποφασίσουμε τι πρέπει να κάνει ο αστυνομικός και τι δεν πρέπει να κάνει», με τον δημοσιογράφο Νίκο Χατζηνικολάου να αντιδρά, λέγοντας: «Πάντως όχι να πουλά τσαμπουκά. Όχι να επιστρέφει για να πουλήσει τσαμπουκά.

³⁴ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, ό.π, 88

³⁵ Ο Επαμεινώνδας Κορκονέας σπιλώνει τη μνήμη του θύματός του, ο Αλέξης Κούγιας ξανά στις οθόνες – αλλά και σε διεθνή πρακτορεία, 2008, tovima.gr, <https://www.tovima.gr/2008/12/10/society/o-epameinwndas-korkoneas-spilwnei-ti-mnimi-toy-thymatos-toy-o-aleksis-koygias-ksana-stis-othones-alla-kai-se-diethni-praktoreia/>

³⁶ Τι έλεγε ο Κούγιας στον Χατζηνικολάου για τη δολοφονία Γρηγορόπουλου, 15/12/2008, <https://youtu.be/rU2K5L836Os>

Αυτά συμβουλευέτε τους αστυνομικούς να κάνουν; Να επιστρέφουν για να πουλήσουν τσαμπουκά σε 15χρονα παιδιά, με τα όπλα;», με τον συνήγορο υπεράσπισης του κατηγορουμένου ειδικού φρουρού να συνεχίζει να απαντά σε ειρωνικό και προκλητικό ύφος.

2.1 Η κριτική των ελληνικών ΜΜΕ στα γεγονότα του Δεκεμβρίου

Είναι αλήθεια πως κατά τα πρώτα εικοσιτετράωρα τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης και ιδιαίτερα οι τηλεοπτικοί σταθμοί είχαν μια αμφιλεγόμενη στάση ως προς τα γεγονότα που ακολούθησαν της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Επιχειρείται τόσο από τα αφιερωματικά βίντεο των δελτίων όσο και από ζωντανές συνδέσεις ή τα πάνελ να υποβαθμιστεί η αιτία της εξέγερσης και η οργισμένη αντίδραση των νέων και αντ' αυτού να προβληθεί η εικόνα μιας κοινωνίας που έχει «παραδοθεί στη βία» και «οι πλιατσικολόγοι κάνουν ό,τι θέλουν»³⁷.

Τόσο τα κρατικά μέσα, όπως η NET, όσο και τα ιδιωτικά μέσα, όπως Alpha, MEGA ή ANT1 και ALTER εστιάζουν στις «επιχειρησιακές ανεπάρκειες καταστολής της βίας»³⁸.

NET

Στην κρατική NET αναπτύσσεται περισσότερο ένα φιλοκυβερνητικό αφήγημα, παρά αποτύπωση των εν εξελίξει γεγονότων, ενώ αποφεύγεται επιμελώς από παρουσιαστές και λοιπούς συντάκτες ο όρος «δολοφονία», ο οποίος έχει αντικατασταθεί από όρους και φράσεις όπως «θανάσιμος τραυματισμός», «'άδικος' ή 'πρόωρος' θάνατος» του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου³⁹.

Στα δελτία της 7^{ης} Δεκεμβρίου, την επομένη της δολοφονίας, τα ρεπορτάζ και οι εικόνες που μεταδίδονται, εστιάζουν περισσότερο στις ζημιές και πυρκαγιές που έχουν προκληθεί σε σταθευμένα οχήματα ή καταστήματα. Επί της ουσίας, η όλη κατάσταση παρουσιάζεται όχι ως μια «κοινωνική έκρηξη», αλλά ως μια «διατάραξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής» κατά κύριο λόγο του κέντρου της πρωτεύουσας.

MEGA

Παράλληλα, σχολιαστές και δημοσιογράφοι εμμένουν στην ρητορική της «έλλειψης εκπαίδευσης» των δυνάμεων της αστυνομίας, αναφέροντας παραδείγματα κατάχρησης εξουσίας και βιαιοπραγιών αστυνομικών σε βάρος πολιτών:

---

³⁷ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, «Κόμματα, ΜΜΕ, κοινωνική διαμαρτυρία: Η εξέγερση του Δεκέμβρη 2008», διπλωματική εργασία στο ΠΙΜΣ Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2009

³⁸ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *ό.π.*, 150

³⁹ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *ό.π.*, 150

ΓΙΩΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΕΑΣ: «Μου δίνετε την ευκαιρία, ένα μήνυμα να διαβάσω γρήγορα, δεν θα σας διακόψω. ‘Τον γιο μου τον χτυπούσε ένας αστυνομικός επί ένα τέταρτο επειδή δεν φορούσε κράνος. Και τώρα τι θέλετε να μου πείτε, αυτό το παιδί δεν θα κατέβει να κάψει τη μισή Αθήνα; Εδώ είμαι έτοιμη να κατέβη εγώ’»⁴⁰.

Στις 10 Δεκεμβρίου 2008, ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Γρηγόρης Ψαριανός μίλησε, με τηλεφωνική παρέμβαση, στο MEGA και την εκπομπή «Πρωταγωνιστές» με τον δημοσιογράφο Σταύρο Θεοδωράκη, όπου σχολιάζοντας τα γεγονότα της πρώτης ημέρας μαζικών διαδηλώσεων και των καταστροφών που έλαβαν χώρα, είπε χαρακτηριστικά:

«Με ενόχλησε. Με ενοχλεί να καίγονται βιβλιοθήκες και βιβλία, οποιανού και να είναι. Και επίσης με ενοχλεί να ταυτίζονται ετερόδοξες, ετερόφυλες και ετερόκλητες και ετεροθαλείς πολιτικές συγγένειες και να ταυτίζονται ακροδεξιόι με δήθεν αναρχικούς, με προβοκάτορες και με εκπροσώπους αυτού του μόνιμου παρακράτους που έχουμε ζήσει. Που το έχουμε ζήσει με την υπόθεση ΠΟΛΚ, που το έχουμε ζήσει με την δολοφονία του Λαμπράκη, με τους 13 νεκρούς του '64 στον Γοργοπόταμο, το έχουμε ζήσει με την δολοφονία του Πέτρουλα στα Ιουλιανά, το έχουμε ζήσει με τον Τεμπονέρα, με τον Καλτεζά, με την Κανελλοπούλου, με δεκάδες ανθρώπους που έχουν εκτελεστεί, έχουν δολοφονηθεί από ένα άθλιο παρακράτος που δεν ξέρω αν είναι μαριονέτα του κράτους ή το κράτος είναι μαριονέτα του».

Σε άλλο, σημείο κληθείς να σχολιάσει δηλώσεις της γενικής γραμματέως της Κ.Ε. του ΚΚΕ, Αλέκας Παπαρήγα, αναφορικά με τον ΣΥΡΙΖΑ, σημείωσε – καλώντας τους δημοσιογράφους – «να βγάλουμε τις κουκούλες από κάποιους κουκουλοφόρους και να ανακαλύψουμε από πού προέρχονται, γιατί ίσως αιφνιδιαστούμε», με τον Γρηγόρη Ψαριανό να υπογραμμίζει:

«Είδα τέσσερις ώρες που ήμουν χθες στη μεγάλη πορεία, τη συγκλονιστική πορεία, εκατοντάδες κουκουλοφόρους χωρίς κουκούλες, που έσπαγαν και έκαιγαν. Αυτό πρέπει να μας προβληματίσει. Να σταματήσουν τα κανάλια να μιλάνε για κουκουλοφόρους. Ένας κουκουλοφόρος μου είπε ότι ‘στην επόμενη διαδήλωση, θα πάρουμε στολές παραλλαγής από την Αθηνάς και αντισφυξιογόνες μάσκες, θα φοράμε κράνη, θα κρατάμε στείλιάρια και θα κάνουμε διμοιρίες των ΜΑΤ και θα είμαστε απέναντί τους. Και θα είμαστε πια οι κρανοφόροι και όχι οι κουκουλοφόροι’».

Είδα εκατοντάδες ανθρώπους που λέμε κουκουλοφόρους, χωρίς κουκούλες. Που έσπαγαν και, βέβαια, μερικοί από αυτούς πλιατσικολογούσαν. Αλλά δεν είναι αυτό το κυρίαρχο, γιατί πλιατσικολόγους και κλέφτες λέγαμε και τους επαναστάτες του '21. Και τότε αν υπήρχαν κανάλια, θα βοούσαν τα κανάλια τότε ότι ‘τι είναι αυτά τα πράγματα, καίνε και ρημάζουν, ας πούμε, τις περιουσίες των ανθρώπων. Κατσαπλιάδες τους έλεγαν, δεν ξέρω αν τις ξέρετε την έκφραση. Πλιατσικολόγους, κατσαπλιάδες και κλέφτες».

Το σχόλιο του βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ αντικρούει, επί της ουσίας, το κυρίαρχο αφήγημα των μέσων ενημέρωσης εκείνες τις ημέρες, όπου αναδεικνύουν τις καταστροφές, ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας, ενώ προβάλλεται σε μεγάλο βαθμό η εικόνα μιας μάζας ανθρώπων, οι οποίοι επ’ αφορμή των συγκρουσιακών αντιδράσεων για την

⁴⁰ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *ό.π.*, 153

δολοφονία ενός παιδιού από όπλο κρατικού λειτουργού, εκμεταλλεύονται αυτή την άναρχη κατάσταση και πλιατσικολογούν.

ANTI

Από την άλλη, στο δελτίο ειδήσεων του ANTI της 8^{ης} Δεκεμβρίου μεταφέρεται από τον αφηγητή μια εικόνα χάους της Αθήνας, σημειώνοντας χαρακτηριστικά:

«Πλιατσικολόγοι, κλέφτες άρπαξαν από γυαλιά ηλίου και φωτογραφικές μηχανές μέχρι όπλα και... ελληνικό καφέ. Η Αθήνα για πρώτη φορά στη νεότερη ιστορία παραδόθηκε στον όγλο. Στο κέντρο της Αθήνας για ώρες, κάθε έννοια κράτους είχε καταλυθεί. Σήμερα κάποιοι πωλούσαν τα κλεμμένα στο παζάρι πίσω απ' την Ομόνοια⁴¹».

ALTER

Ακολούθως, ρεπόρτερ του δελτίου ειδήσεων του ALTER σημειώνει κατά την 8^η Δεκεμβρίου:

«Επικρατεί ένα γενικευμένο χάρος για τρίτη συνεχόμενη νύχτα. Το κέντρο της Αθήνα είναι υπό διάλυσης [...] οι καταστροφές είναι ανυπολόγιστες, όπου και να βρεθούμε υπάρχουν σπασμένες βιτρίνες [...] άνθρωποι που τρέχουν πανικόβλητοι για να σώσουν τις ζωές τους [...] ένα ντόμινο βίας χωρίς προηγούμενο, που όμοιό του δεν θυμάμαι όσα χρόνια κάνω αυτή τη δουλειά [...] έχουν εξοπλιστεί οι αστυνομικοί με όπλα, με πλαστικές σφαίρες, κάτι το οποίο προσπαθήσαμε να διασταυρώσουμε αρκετές φορές, δεν μας το επιβεβαίωσαν, αλλά νομίζουμε ότι είναι αυτό⁴²».

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των ενημερωτικών τηλεοπτικών μέσων είναι ξεκάθαρα οι υλικές ζημιές στο κέντρο της Αθήνας. Δεν δίνεται ιδιαίτερο βάρος ή και παραλείπεται η όποια αναφορά στα αίτια της κοινωνικής εξέγερσης που ήταν αν μη τι άλλο η δολοφονία ενός 15χρονου παιδιού από το όπλο ενός κρατικού λειτουργού, του 37χρονου ειδικού φρουρού Επαμεινώνδα Κορκονέα.

2.2 Έντυπος Τύπος στην Ελλάδα

Πέρα από τους τηλεοπτικούς σταθμούς, δεν απουσιάζει η κριτική στην εξέγερση του Δεκεμβρίου του 2008 και στον έντυπο Τύπο.

Το Βήμα

Ο δημοσιογράφος Γιάννης Πρετεντέρης γράφει άρθρο που φέρει τον τίτλο «Μόνο η Κόλαση» στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 20 Δεκεμβρίου του 2008:

«Παρ' όλες τις προτροπές των μεγαλύτερων και παρά τις εκστασιαστικές περιγραφές των μέσων ενημέρωσης, η περίφημη "κοινωνική εξέγερση των νέων" μάλλον δεν ήλθε στο ραντεβού. Οι διαδηλώσεις ουδέποτε ξεπέρασαν τους 7.000 ή 8.000 οι

⁴¹ Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *ό.π.*, 157

⁴² Δημοσθένης Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, *ό.π.*, 160

διαδηλωτές, συνήθως κινούνται μεταξύ 2.000 και 3.000... Από άποψη μαζικότητας, τουλάχιστον, η “κοινωνική εξέγερση” θυμίζει περισσότερο Λεβαδειακός – Εργοτέλης»⁴³.

Και προσθέτει: «Το κοινωνικό και οικονομικό κόστος που καταβάλλει η ελληνική κοινωνία δεν μετριέται με καμία προσωπική φιλοδοξία, με καμία κομματική σκοπιμότητα και με καμία πολιτική ιδιοτέλεια. Κανένας Καραμανλής και κανένας Αλαβάνος δεν μπορούν να το σηκώσουν. Ευτυχώς, έρχονται Χριστούγεννα. Θέλω να ελπίζω ότι τίποτε δεν αντιστέκεται στα Χριστούγεννα, ούτε καν η βλακεία. Σε ήρεμες εορταστικές και σε στιγμές οικογενειακές, ο κατευνασμός προκύπτει σχεδόν εκ των πραγμάτων. Αλλά το πρόβλημα δεν λύνεται. [...] Είναι η μεγάλη ευκαιρία να βρεθούν γονείς και παιδιά, να βάλουν κάτω τις απορίες τους και τις ψυχές τους. Και είναι σίγουρα η ευκαιρία να εξηγήσουν οι γονείς στα παιδιά ότι η κοινωνία μας χρειάζεται ασφαλώς να γίνει καλύτερη και πως είναι στο χέρι μας να το πετύχουν, αλλά ότι, αν τη διαλύσουμε θα το πληρώσουμε όλοι. Διότι έξω από τη δημοκρατική κοινωνία, με τα λάθη και τις ατέλειές της, υπάρχει μόνο η Κόλαση».

Ο δημοσιογράφος – αρθρογράφος του «Βήματος» μέσα από το εν λόγω άρθρο αναδεικνύει ξεκάθαρα το ζήτημα της «οικονομικής διατάραξης» και των υλικών «καταστροφών», προτείνοντας στους γονείς – και ελέω Χριστουγέννων – να τα «συνετίσουν», καθώς αυτές τις καταστροφές θα τις «πληρώσουμε όλοι μαζί».

Παρά το γεγονός ότι το άρθρο έχει γραφτεί δύο εβδομάδες μετά τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, επιλέγεται και πάλι η ανάδειξη των υλικών καταστροφών, του αφηγήματος της «μπαχαλοποίησης» και του «χάους» της ελληνικής κοινωνίας και όχι στο αμιγώς σημαντικό γεγονός της δολοφονίας ενός παιδιού από το όπλο ενός άνδρα της ελληνικής αστυνομίας.

Δεν αναζητούνται σε καμία φάση τα αίτια της δολοφονίας, δεν τίθεται επιμέρους ερωτήματα. Αντιθέτως, γίνεται ευθεία κριτική στους «ατίθασους» νέους που, ναι μεν, γίνεται «κατανοητή» η οργή τους, αλλά υποβαθμίζεται – ακόμη και σε επίπεδο αριθμών – η μαζικότητα της κινηματικής τους δράσης, ενώ προβάλλεται και το παράδειγμα εκείνων των μαθητών και νέων που «σιωπηλά» εκφράζουν την οργή τους για τραγικό περιστατικό της 6^{ης} Δεκεμβρίου του 2008.

Η Καθημερινή

Παράλληλα, ο νομικός Άγγελος Τσιγκρής έγραφε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 10/12/2008: «Η αποθέωση της βίας και η διαρκώς αυξανόμενη προβολή της, η αποπροσωποίηση των σχέσεων, η κοινωνική αναλγησία, η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού, ο ανταγωνισμός, η αποθέωση του ατομικού επιτεύγματος και η μοναχική πορεία χωρίς οράματα, στόχους και ιδανικά καθιστούν τον σύγχρονο άνθρωπο ευάλωτο στην εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών. [...] Κάθε κοινωνική οργάνωση έχει τα επίπεδα της βίας που τη αξίζουν. Οι δείκτες των επιπέδων της βίας που παρουσιάζει μια κοινωνία στο χώρο και το χρόνο αποτελούν την πλέον αξιόπιστη μονάδα μέτρησης των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας⁴⁴».

⁴³ Μελίνα Χαριτάτου – Συνοδινού, *Στάχτη και... Burberry*, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ, 2010, 123

⁴⁴ Μελίνα Χαριτάτου – Συνοδινού, *ό.π.*, 115

Το ανωτέρω σχόλιο αποτελεί ένα παράδειγμα σαφούς και αιχμηρής κριτικής απέναντι στα γεγονότα που εξελίσσονταν κατά τις ημέρες μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Ο αρθρογράφος επιχειρεί να αναδείξει την εικόνα μιας κοινωνίας, η οποία «εξιδανικεύει» την βία, μια κοινωνία που παραδίδεται στο χάος και την απουσία οργάνωσης.

Περιγράφεται, με λίγα λόγια, μια εικόνα «μπαχαλοποίησης» της ελληνικής κοινωνίας, υπονοώντας ότι απουσιάζει στρατηγική η οργανωμένη πολιτεία προκειμένου να αντιμετωπίσει τις βίαιες- ή και έκνομες – πράξεις του οργισμένου πλήθους.

Τα ΝΕΑ

Από την πλευρά τους, οι κκ Απόστολος Δοξιάδης, Τάκης Θεοδωρόπουλος και Πέτρος Μάρκαρης συνυπογράφουν ένα άρθρο στην εφημερίδα «Τα ΝΕΑ» στις 25/12/2008, το οποίο και φέρει τον χαρακτηριστικό τίτλο: «Πού μπαίνει το όριο στην κωμικοτραγική ‘πολιτιστική επανάσταση’ των απολίτιστων;».

Όπως σημειώνουν στο κοινό τους άρθρο, «τα γεγονότα των δύο τελευταίων εβδομάδων μάς έχουν προβληματίσει βαθιά. Κρατικοί λειτουργοί και αντιπολιτευόμενοι πολιτικοί μοιάζουν ανίκανοι να αντιδράσουν στην έμπρακτη αμφισβήτηση βασικών θεσμών και κανόνων της δημοκρατίας, από ομάδες ανθρώπων οι οποίοι, με αφετηρία ένα τραγικό γεγονός, επιτίθενται με τυφλή βία στα δικαιώματα των πολιτών και στις αρχές της κοινής μας ζωής. Την κοινοτοπία των κούφιων συνθημάτων και της ξύλινης γλώσσας των εκ του ασφαλούς αντιεξουσιαστών, ανταγωνίζεται σε υπερβολή μονάχα η προτροπή κάποιων ενοχικών μεσηλικών να ‘αφουγκραστούμε τα μηνύματα’ της ανομίας, τα οποία τάχα περιέχουν περισπούδαστες και τολμηρές απόψεις για τα προβλήματα του τόπου, την οποία εμείς, οι αμέτοχοι στο ‘κίνημα’, δεν αντιλαμβανόμαστε⁴⁵».

Σχολιάζοντας την διακοπή της πρεμιέρας της Νέας Σκηνης του Εθνικού Θεάτρου, κάνουν λόγο για «φαρσική εκδοχή των κατά πολύ τραγικότερων καταστροφών, σε σπίτια, σχολεία, πανεπιστήμια, γραφεία και μαγαζιά Ελλήνων πολιτών. Από μια άλλη όμως άποψη είναι αποκαλυπτικά, καθώς αναδεικνύουν μια βασική διάσταση του τι συμβαίνει αυτό τον καιρό στην πατρίδα μας, αμφισβητώντας ανενδοίαστα την ουσία της ίδιας της δημοκρατίας, με την επίθεση στην καρδιά της, που είναι η ελευθερία της σκέψης, του λόγου και της έκφρασης, που αντιπροσωπεύει η τέχνη».

Επί της ουσίας, οι τρεις αρθρογράφοι όχι απλά δεν επιχειρούν να καταδείξουν την όποια κατανόηση προς τους οργισμένους νέους – η οργή των οποίων είναι επ’ αφορμή της δολοφονίας ενός παιδιού – αλλά αντιθέτως θεωρούν οι ταραχές, τα επεισόδια ή οι παρεμβάσεις συλλογικοτήτων θέτουν «υπό αμφισβήτηση» την ίδια την έννοια της δημοκρατίας.

Επιπλέον, ασκούν δριμεία κριτική σε όσους δεν εξοργίζονται με την συμπεριφορά των νέων, αναφέροντας ότι «αν εμείς οι άνθρωποι της ανεχόμαστε αγόγγυστα την κάθε ομάδα «επαναστατημένων» νεαρών να μαγαρίζει ανενόχλητη την Ακρόπολη ή να

---

⁴⁵ Απόστολος Δοξιάδης, Τάκης Θεοδωρόπουλος, Πέτρος Μάρκαρης, *Πού μπαίνει το όριο στην κωμικοτραγική «πολιτιστική επανάσταση» των απολίτιστων;*, ΤΑ ΝΕΑ, 2008, <https://www.tanea.gr/2008/12/25/opinions/poy-mpainei-to-orio-stin-kwmikotragiki-politistiki-epanastasi-twn-apolitistwn/>

διακόπτει μια θεατρική παράσταση βρίζοντας το κοινό και γράφοντας με σπρί στο καινούργιο, καθαρό φουαγιέ του Εθνικού το ναζιστικής υφής σύνθημα «σκατά στους κουλτουριάρηδες» (!) τι μας λέει ότι δεν θα δούμε μεθαύριο τους ίδιους ή άλλους να καίνε βιβλία ή να επιχειρούν να ορίσουν το τι θα λέμε και τι θα σκεφτόμαστε;», ενώ διερωτώνται, όπως είναι άλλωστε και ο τίτλος του άρθρου, «Πού μπαίνει το όριο σε αυτή την κωμικοτραγική ‘πολιτιστική επανάσταση’ των απολίτιστων;».

2.3 Τα ξένα ΜΜΕ για τα επεισόδια του 2008

Οι ταραχές που ακολούθησαν της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, τράβηξαν την προσοχή και του ξένου Τύπου, κάνοντας λόγο για πρωτόγνωρες καταστάσεις στην πρωτεύουσα της χώρας, την Αθήνα.

Τα ξένα ΜΜΕ επιδιώκουν μέσω των ανταποκρίσεων να αποδώσουν τις εξελίξεις στην Ελλάδα και τις ταραχές που καταγράφονται, κατά κύριο λόγο, στην Αθήνα, προβάλλοντας και το κοινωνικό πλαίσιο γύρω από τις αντιδράσεις και όχι μόνο αυτά καθαυτά τα επεισόδια.

Guardian

Ο Guardian έγραφε χαρακτηριστικά στις 08/12/2008: «Έφηβοι πετούν πέτρες σε αυτοκίνητα και κτίρια και η ελληνική αστυνομία εκτοξεύει δακρυγόνα, είναι οι μόνες εικόνες που μεταδίδονται στον κόσμο, καθώς οι ταραχές στην Ελλάδα μπαίνουν στην τρίτη μέρα με προγραμματισμένες περισσότερες διαδηλώσεις. Όμως η αναταραχή ξεκίνησε πολύ πριν τον παράλογο πυροβολισμό του 15χρονου Αλέξανδρου-Ανδρέα Γρηγορόπουλου⁴⁶».

Και συνεχίζει το εν λόγω άρθρο, αναφέροντας: «Η κυβέρνηση και τα ΜΜΕ σπεύδουν να χαρακτηρίσουν όποιον τολμήσει να βγει στους δρόμους για οργισμένη διαμαρτυρία ως «ακροαριστερούς, αυτοαποκαλούμενους αναρχικούς», αν και αυτοί οι νέοι είναι πιο πιθανό να είναι τραμπούκοι, κουκουλοφόροι και βαριεστημένα πλουσιόπαιδα που προσυπογράφουν την ίδια νοοτροπία του όχλου, όπως σε αγώνες ποδοσφαίρου και δεν θα ξέρουν τον ορισμό της αναρχίας. Και όταν τα πράγματα ξεφεύγουν από τον έλεγχο ή πεθαίνει ένας αθώος, η κυβέρνηση σπεύδει να μεταβιβάσει την ευθύνη σε υφισταμένους – στην προκειμένη περίπτωση, σε δύο αστυνομικούς που την υπηρετούν. Ένας υπουργός υποβάλλει την παραίτησή του, αλλά κανείς δεν εφαρμόζει πραγματικά μέτρα ούτε αναλαμβάνει την τελική ευθύνη για τη δυσαρέσκεια και την απελπισία που πυροδότησε αυτές και άλλες βίαιες ταραχές εξαρχής. Εν ολίγοις, το ελληνικό κράτος είναι ανίκανο να ελέγξει τους ταραχοποιούς με τις ίδιες διεφθαρμένες πολιτικές και χαλαρή επιβολή που τους δημιούργησε».

«Η ‘Καθημερινή’ χαρακτήρισε τις ταραχές, ‘τις χειρότερες που έχει δει η Ελλάδα από την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974’, θέτοντας το ερώτημα αν υπάρχει πραγματικά δημοκρατία σε μια χώρα που ισχυρίζεται ότι είναι η γενέτειρά της. Σε μια δημοκρατία, μερικές φορές οι άνθρωποι αποκτούν την κυβέρνηση που τους αξίζει», σημειώνεται στο δημοσίευμα του Guardian.

---

⁴⁶ Kat Christofer, *Athenian democracy in ruins*, Guardian, 2008

Είναι εμφανές πως ο βρετανικός Τύπος ασκεί δριμύτατη κριτική προς την κυβέρνηση για τον τρόπο με τον οποίο έχει διαχειριστεί πολιτικά, αλλά και επικοινωνιακά την όλη την κατάσταση, αφήνοντας το κέντρο της πρωτεύουσας ως έρμαιο σε ομάδες όχλου που έχουν μάλλον περισσότερο ως κίνητρο τις καταστροφές και την ισοπέδωση και όχι την διαμαρτυρία, παρομοιάζοντας, μάλιστα, αυτούς τους καταστροφείς ως ομάδες ανθρώπων που δεν ομοιάζουν περισσότερο, ως επί το πλείστον σε χούλιγκανς και όχι τόσο ομάδες που διακατέχονται από αναρχικά ιδεώδη.

Στις 13 Δεκεμβρίου του 2008, το ίδιο μέσο, σε δημοσίευσμά του, περιέγραφε το κλίμα έντασης που εξακολουθούσε να επικρατεί στο κέντρο της πρωτεύουσας.

«Χιλιάδες διαδηλωτές πέταξαν πέτρες και βόμβες μολότοφ εναντίον της αστυνομίας χθες, καθώς η ελληνική αστυνομία φέρεται να ξεμένει από δακρυγόνα μετά από μια εβδομάδα ταραχών που έκαναν τους δρόμους των μεγάλων πόλεων να μετατραπούν σε εμπόλεμες ζώνες. Αστυνομικές πηγές αναφέρουν ότι χρησιμοποίησαν περισσότερες από 4.600 κάψουλες δακρυγόνων την περασμένη εβδομάδα και επικοινωνήσαν με το Ισραήλ και τη Γερμανία για νέα αποθέματα. Ο πρωθυπουργός, Κώστας Καραμανλής, δεσμεύτηκε χθες για την προστασία των πολιτών, ενώ μαθητές οργισμένοι για τον θανάσιμο πυροβολισμό του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από την αστυνομία, επιτέθηκαν ξανά σε αστυνομικούς έξω από το κοινοβούλιο», σημειώνεται χαρακτηριστικά στο δημοσίευμα⁴⁷.

«'Αλέξη, αυτές οι νύχτες είναι δικές σου'», λέει το γκράφιτι στον τοίχο του μετρό, που απευθύνεται στον μαθητή που σκοτώθηκε στην Αθήνα το περασμένο Σάββατο, φέρεται ότι από σφαίρα της αστυνομίας. Η εβδομάδα ταραχών και διαμαρτυρίας που άφησε την πόλη στα θραύσματα, ανήκει, πάνω απ' όλα, στους νέους. Είναι μια εξέγερση μαθητών και φοιτητών, οι περισσότεροι για πρώτη φορά στους δρόμους. Υπάρχουν αναφορές για παιδιά ηλικίας 12 ετών που μάχονται με την αστυνομία, φωνάζοντας "Μπάτσοι! Γουρούνια! Δολοφόνοι!". Το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι ενδεικτικό του πώς βλέπουν τα μέσα ενημέρωσης στο εξωτερικό τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο κέντρο της Αθήνας. Προσπαθούν να περιγράψουν με όσο πιο γλαφυρό τρόπο γίνεται τα όσα λαμβάνουν χώρα, ενώ την ίδια ώρα μιλούν ξεκάθαρα για εξέγερση νέων ανθρώπων και για εναντίωσή τους απέναντι στην πολιτεία και σε κάθε έκφραση του κρατικού μηχανισμού.

BBC

Από την πλευρά του, το BBC⁴⁸ μετέδιδε στις 10/12/2008 ότι «οι ταραχές που σάρωσαν την Ελλάδα υπογραμμίζουν γιατί η πιο σημαντική ημέρα στο εθνικό ημερολόγιο είναι η ημέρα "Όχι" ή "Όχι". Η ημέρα "Όχι" τιμά τη μνήμη της 28ης Οκτωβρίου 1940, όταν ο Έλληνας ηγέτης Ιωάννης Μεταξάς χρησιμοποίησε αυτή τη λέξη για να απαντήσει στο τελεσίγραφο του Μουσολίνι να επιτρέψει στην Ιταλία να εισβάλει στην

⁴⁷ Maria Margaronis, *How police shooting of a teenage boy rallied the '€700 generation'*, Guardian, 2008, <https://www.theguardian.com/world/2008/dec/13/athens-greece-riots>

⁴⁸ Malcolm Brabant, *Rebellion deeply embedded in Greece*, BBC, 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7771628.stm>

Ελλάδα, ωθώντας το έθνος του στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Όταν οι Έλληνες λένε όχι, το εννοούν με μπαστούνια.

Η εξέγερση είναι βαθιά ενσωματωμένη στον ελληνικό ψυχισμό. Οι μαθητές και τα παιδιά των σχολείων που τώρα πολιορκούν τα αστυνομικά τμήματα και προσπαθούν να ρίξουν την κυβέρνηση, περνούν σε ιεροτελεστία.

Μπορεί να είναι η γενιά του iPod, αλλά είναι οι κληρονόμοι μιας παράδοσης που χρονολογείται από αιώνες, όταν οι μοναχές προτιμούσαν να σκοτωθούν από τα ορεινά μοναστήρια παρά να υποκύψουν στις καταστροφές των Τούρκων Οθωμανών εισβολέων της Ελλάδας».

Αν μη τι άλλο, το βρετανικό δίκτυο επευφημεί τη στάση των νέων ανθρώπων, οι οποίοι εξεγείρονται και στρέφονται κατά της κυβέρνησης και των αστυνομικών δυνάμεων, επιχειρώντας να «δικαιολογήσουν» αυτή την έντονα εκφρασμένη αντίδραση με τον «ιστορικό ψυχισμό» των Ελλήνων, λέγοντας ότι η εξέγερση, επί της ουσίας, είναι «ενσωματωμένη στο DNA» του Έλληνα.

Associated Press

Το ειδησεογραφικό πρακτορείο Associated Press(AP) στις 15 Δεκεμβρίου 2008 μεταδίδει ότι οι εξεγερμένοι έχουν «τα πρόσωπά τους καλυμμένα από μάσκες, κασκόλ και κράνη μοτοσικλετών - εκσφενδονίζουν βόμβες βενζίνης πάνω από τα καμένα αυτοκίνητα. Αργά το βράδυ του Σαββάτου, κάποιος έσπρωξε ένα καλάθι αγορών γεμάτο πέτρες και κομμάτια μαρμάρου για να αναπληρώσει τα αποθέματα. Ένας άλλος σκόνταψε στην πανεπιστημιούπολη φορώντας μάσκα Σπάϊντερμαν⁴⁹».

Επιπλέον, στο ίδιο δημοσίευμα περιγράφεται:

«"Πέτρες! Χρειαζόμαστε περισσότερες πέτρες!" κάποιος φώναξε στο σκοτάδι. Ένας νεαρός άνδρας, με το πρόσωπό του κρυμμένο πίσω από μια μπαντάνα και μια κουκούλα, άρχισε να σπάει κομμάτια σκυροδέματος από ένα από τα κτίρια του πανεπιστημίου, φωτισμένο μόνο από την πορτοκαλί λάμψη των φωτιών.

"Μην σπαταλάτε τα μολότοφ, φτου! Χρησιμοποιήστε τα με σύνεση!" φώναξε ένας άλλος, με τη φωνή του βραχνή από τα δακρυγόνα που εκτόξευσε η αστυνομία των MAT κάθε βράδυ».

Σημειώνεται δε ότι «Οι Έλληνες έχουν βαθιά ανοχή σε όσους επαναστατούν κατά της εξουσίας και γενικά αποδέχονται την περιστασιακή βία χαμηλού επιπέδου που μπορεί να ξεσπάσει κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων, όπως να σπάσουν βιτρίνες ή να πυρπολήσουν περιστασιακά αυτοκίνητο. Όμως η καταστροφική μανία που εξαπέλυσε ο θανατηφόρος αστυνομικός πυροβολισμός του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου στις 6 Δεκεμβρίου έχει συγκλονίσει βαθιά πολλούς Έλληνες».

---

⁴⁹ Elena Becatoros, *Greek protesters find stronghold in campus haven*, Associated Press, 2008, https://web.archive.org/web/20081218221543/http://hosted.ap.org/dynamic/stories/E/EU_GREECE_RIOTS?SITE=AP&SECTION=HOME&TEMPLATE=DEFAULT&CTIME=2008-12-12-13-23-50

Με βάση το παραπάνω δημοσίευμα, στο ξένο ειδησεογραφικό πρακτορείο δίνεται μια εικόνα ανεκτικότητας της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους διαμαρτυρόμενους και εξεγερθέντες νέους, μια εικόνα που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την ανάγνωση και ανάλυση των γεγονότων όπως μεταδίδονται από τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Libération

Από την πλευρά της, η γαλλική εφημερίδα της Αριστεράς, η *Libération*, έχει στο πρωτοσέλιδο της τις ταραχές που ακολούθησαν της δολοφονίας του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου.

Συγκεκριμένα, πρόκειται για το πρωτοσέλιδο της 10^η Δεκεμβρίου το οποίο φέρει τον τίτλο «Η Ελλάδα – Οι εξεγέρσεις». Και προσθέτει: « Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν χθες για τρίτη μέρα, στην Αθήνα και σε όλη τη χώρα. Το πορτρέτο μιας θυμωμένης γενιάς».

Το πρωτοσέλιδο της Libération στις 10 Δεκεμβρίου 2008

Επιπρόσθετα, η γαλλική «Libération» αφιερώνει εκ νέου πρωτοσέλιδο της στα γεγονότα που διαδραματίζονται στην Αθήνα τον Δεκέμβρη του 2008, κάνοντας, μάλιστα, και παραλληλισμούς με την εσωτερική επικαιρότητα της Γαλλίας.

Συγκεκριμένα, ο κεντρικός τίτλος του πρωτοσέλιδου αναφέρει: «Μπορεί η Γαλλία να πάρει φωτιά;», ενώ στην δεύτερη σελίδα του φύλλου υπογραμμίζεται: «Τεταμένο το κλίμα στα λύκεια, ανησυχία και κρίση στους εργαζόμενους: η πολιτική τάξη ανησυχεί για πιθανές κοινωνικές αναταραχές, όπως στην Ελλάδα».

Γίνεται αμέσως αντιληπτό πως ο ξένος – εν προκειμένω ο γαλλικός – Τύπος αντιμετωπίζει και ερμηνεύει τις εξεγέρσεις στην Ελλάδα ή συγκεκριμένα στην Αθήνα μέσα από ένα κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο, δηλαδή μέσα από τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, με την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου να λειτουργήσει ως επιταχυντής εξελίξεων και όχι απλά σαν μια αφορμή προκειμένου μια μικρότερη ή μεγαλύτερη μάζα εξεγερμένων να βγει στους δρόμους και να προκαλέσει φθορές μικρής ή μεγάλης κλίμακας σε δημόσια και ιδιωτική περιουσία.

Die Zeit

Τα επεισόδια στην Ελλάδα δεν αφήνουν ασυγκίνητο και τον γερμανικό Τύπο, με την εφημερίδα “Die Zeit” να σημειώνει χαρακτηριστικά: « Στις φλόγες μπροστά από τη Βουλή ήταν πυρακτωμένο το μίσος μιας ολόκληρης γενιάς. [...] Η Ελλάδα δεν βιώνει κάποια εξέγερση των κολασμένων, αλλά τον ξεσηκωμό των κάποτε καλά

προστατευμένων που σήμερα βρίσκονται μπροστά στο τίποτα. Αυτό είναι ένα πολύ σύγχρονο, πολύ ευρωπαϊκό φαινόμενο⁵⁰».

Αναφέρει, μάλιστα, σε άλλο δημοσίευμα: «Αν αναζητήσει κανείς τις βαθύτερες αιτίες, διαπιστώνει ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην Ευρώπη. Τα προβλήματα των νέων που βάζουν φωτιές στην Αθήνα μοιάζουν με εκείνα των συνομηλίκων συντρόφων τους στο Παρίσι ή στο Βερολίνο».

Η γερμανική εφημερίδα εμβαθύνει έτι περισσότερο στο οικονομικο-κοινωνικό αδιέξοδο με το οποίο βρίσκονται αντιμέτωποι οι εξεγερμένοι νέοι του Δεκεμβρίου του 2008. Βλέπει τις ταραχές και τις εκτεταμένες καταστροφές στο κέντρο της πρωτεύουσας της Ελλάδας ως μια συνέπεια του αποκλεισμού των νέων από ένα μέλλον που φαντάζει περισσότερο απαισιόδοξο παρά ευοίωνο, κάνοντας – όπως και η γαλλική *Libération* παραπάνω – παραλληλισμό με τις αντιδράσεις των νέων σε άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, οι οποίοι βρίσκονται επίσης αντιμέτωποι με κοινωνικά και οικονομικά αδιέξοδα.

---

⁵⁰ Μελίνα Χαριτάτου-Συνοδινού, *ό.π.*, 103

Συμπεράσματα

Και στα δύο κύρια κεφάλαια της διπλωματικής εργασίας, Κεφάλαιο 1 και 2, παρουσιάστηκαν δύο πλευρές πρωταγωνιστών που διασταυρώνονται εν μέρει, σε ορισμένες περιπτώσεις, και λόγω φύσης του επαγγέλματος (βλ δημοσιογράφος ή φωτορεπόρτερ).

Το πρώτο κεφάλαιο βασίστηκε σε προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων που βρέθηκαν στο σημείο, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, στα σημεία όπου διεξήχθησαν τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008.

Είδαμε σε ορισμένες περιπτώσεις να αλληλεπικαλύπτονται οι μαρτυρίες. Για παράδειγμα, οι αφηγητές – μάρτυρες 1.2, 1.3 και 1.4 δίνουν ονομαστικά, ως πληροφορία το ΚΚΕ και την ΚΝΕ ως έναν από τους μηχανισμούς που ενεπλάκησαν στα γεγονότα, κινητοποιώντας κόσμο προκειμένου να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην κυβέρνηση και την αστυνομική καταστολή.

Επιπλέον, η πλειοψηφία των αφηγητών – μαρτύρων, κυρίως οι 1.1 έως 1.4, δείχνουν να ενστερνίζονται πλήρως την αγανάκτηση και την οργισμένη αντίδραση των πολιτών και δη των νέων ανθρώπων και των μαθητών, ωστόσο, καταδίκάζαν και καταδικάζουν τις παραβατικές συμπεριφορές που οδηγούν σε καταστροφή της δημόσιας ή ιδιωτικής παρουσίας.

Εκεί που φαίνεται να υπάρχει ταύτιση απόψεων, είτε λειαινοντας κάπως τις θέσεις τους είτε υποστηρίζοντας πιο ένθερμα την εκτίμησή τους, συμφωνούν και οι πέντε – αφηγητές – μάρτυρες πως όλα όσα είδαμε να λαμβάνουν χώρα μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου έχουν τα χαρακτηριστικά μιας εξέγερσης. Άλλοι μάρτυρες δεν θεωρούν πως ήταν τόσο αυθόρμητη η αντίδραση, βλ. 1.2, ενώ άλλοι όπως οι 1.3 έως 1.5 βλέπουν καθαρά μια αυθόρμητη κοινωνική αντίδραση.

Μάλιστα, υπάρχει μια διάσταση απόψεων ως προς την συνέχεια αυτής της εξέγερσης. Οι μάρτυρες 1.1 έως 1.4 δεν διαπίστωσαν κάποια «βίαση», με την έννοια της επίσπευσης, πολιτικοποίηση των νέων. Αντιθέτως, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο διατυπώνουν την εκτίμηση πως κάποιος/οι πολιτικός/πολιτικοί χώρος/οι επιχειρήσαν – ή ενδεχομένως μακροπρόθεσμα τα κατάφεραν κιόλας – να καπηλευτούν το όλο κίνημα εξεγερμένων που είχε ως βάση του κυρίως νεότερες ηλικίες.

Το κρίσιμο ερώτημα που εγείρεται, όμως, είναι πώς αντιμετώπισαν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008;

Εδώ πρέπει να διευκρινιστεί εξ αρχής πως τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν ακολούθησαν την ίδια λογική ανάλυσης των ταραχών του Δεκέμβρη όπως τα ξένα ΜΜΕ.

Τόσο τα τηλεοπτικά μέσα στην Ελλάδα όσο και ο έντυπος Τύπος εξέφρασαν μια εχθρική στάση απέναντι στους εξεγερμένους νέους. Αυτό που χαρακτηρίζει την μετάδοση των γεγονότων είναι μια «πολεμική», εντός κι εκτός εισαγωγικών, ρητορική εκ μέρους των δημοσιογράφων, αναλυτών και αρθρογράφων απέναντι στους ανθρώπους που επέλεξαν να κατέλθουν στους δρόμους, τόσο της Αθήνας όσο και στην

υπόλοιπη επικράτεια, εκφράζοντας έμπρακτα και διά της παρουσίας τους την αντίθεση τους απέναντι στην πολιτεία που επιχείρησε να υποβαθμίσει το δολοφονικό περιστατικό, αλλά και να αξιοποιήσει το αφήγημα των φιλικών προς αυτήν μέσω ενημέρωσης περί «αδικαιολόγητης και εκτεταμένης βίας» η οποία – σύμφωνα με τους δημοσιολογούντες – δυσφημούσε την χώρα.

Είναι εντυπωσιακό, βέβαια, πώς είναι δυνατόν να δυσφημείται η χώρα από τις έντονες αντιδράσεις μετά την δολοφονία ενός 15χρονου μαθητή, του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, αλλά δεν δυσφημείται από το γεγονός ότι ένας κρατικός λειτουργός, ένας ειδικός φρουρός της Ελληνικής Αστυνομίας, είναι υπεύθυνος για τον ακαριαίο θάνατο του παιδιού.

Επιπλέον, ούτε λίγο ούτε πολύ, καλλιεργείται επιμελώς είτε μέσα από τα τηλεοπτικά παράθυρα, είτε μέσα από τα ρεπορτάζ ή και την αρθρογραφία ένα κλίμα ενοχοποίησης των νέων. Παρουσιάζονται οι νέοι ως «αδικαιολογήτως» εξεγερμένοι, ως άμυαλοι που βρήκαν μια «καλή αφορμή» - δείχνοντας κυρίως τις αναρχικές και αντιεξουσιαστικές συλλογικότητες – για να σπάσουν, να φθείρουν, να καταστρέψουν ή να κάψουν κάθε είδους δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας.

Προβάλλεται, δηλαδή, η εικόνα μιας νεολαίας που επιθυμεί να σύρει την ελληνική κοινωνία στο χάος, παραδομένη στις φλόγες, εκθέτοντας, όπως τονίζουν τα ελληνικά ΜΜΕ, την «αδράνεια» και την «ανοχή» της οργανωμένης πολιτείας.

Στον αντίποδα, βλέπουμε τα ξένα μέσα μαζικής ενημέρωσης να δίνουν βάρος σε μια διαφορετική, από τα ελληνικά ΜΜΕ, προσέγγιση των γεγονότων.

Μέσα μαζικής ενημέρωσης από Βρετανία, Γαλλία ή Γερμανία σε καμία περίπτωση δεν αποκρύπτουν την έκταση των γεγονότων, με τις καταστροφές σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους. Ωστόσο, εξετάζουν το γεγονός ότι η κάθοδος των νέων στους δρόμους, δεν οφείλεται μόνο στην δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, όσο και αν εξοργιστικό από μόνο του είναι ένα τέτοιο τραγικό περιστατικό.

Τα μέσα ενημέρωσης στο εξωτερικό αναδεικνύουν τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες με τις οποίες είναι αντιμέτωποι οι νέοι του 2008. Η νέα γενιά είναι αντιμέτωπη με ανισότητες και καθημερινά αδιέξοδα. Δεν «βλέπει» το μέλλον με αισιοδοξία κι έτσι η δολοφονία του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου λειτούργησε ως μια «σπίθα» προκειμένου να εκφράσουν οι νέοι την οργή και την αγανάκτησή τους απέναντι στην κυβέρνηση όσο και απέναντι στο πολιτικό σύστημα εν συνόλω.

Μάλιστα, ο ξένος Τύπος όπως η γαλλική Libération ή η γερμανική Die Zeit εκφράζουν τον προβληματισμό τους μήπως ιδίας έκτασης επεισόδια θα μπορούσαν να καταγραφούν και σε πρωτεύουσες αναπτυγμένων κρατών όπως είναι το Παρίσι ή το Βερολίνο.

Προσπαθούν με λίγα λόγια να κατανοήσουν πλήρως τι είναι αυτό που έβγαλε τους νέους στους δρόμους. Συνεπώς, προτεραιότητά τους δεν είναι να κατηγορήσουν τους νέους, ούτε απλά να δείξουν αλληλεγγύη προς το εξεγερμένο πλήθος. Ζητούμενο για τα ξένα ΜΜΕ ήταν η ανάλυση σε βάθος των γεγονότων, κάτι το οποίο επ' ουδενί δεν συναντάμε στα ελληνικά ΜΜΕ εκείνης της περιόδου.

Παράρτημα: Η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 μέσα από τις εικόνες

*Εξεγερμένοι νέοι στο κέντρο της Αθήνας
Πηγή: libcom.org*

*Καμένο φορτηγό όχημα μετά από επεισόδια
Πηγή: libcom.org*

*Διαδηλωτές καίνε το χριστουγεννιάτικο δένδρο στην πλατεία Συντάγματος
Πηγή: libcom.org*

*Καίγονται σταθμευμένα οχήματα στην Πατησίων
Πηγή: libcom.org*

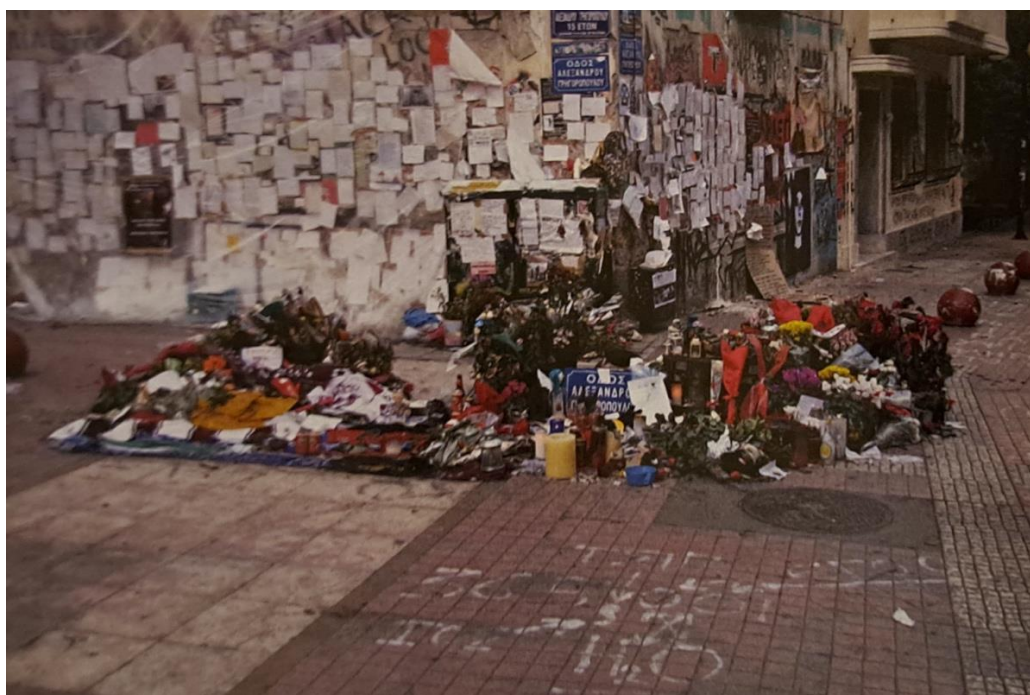
Μολότοφ εναντίον των αστυνομικών δυνάμεων
Πηγή: libcom.org

Διαδηλώτριες μεταφέρουν μέσα σε καρότσι σούπερ μάρκετ πέτρες

Πηγή: libcom.org

Λουλούδια, κεριά και σημειώματα στο σημείο δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου

Πηγή: Μάριος Βερέττας, ό.π., 26

Αυτοσχέδιο κενοτάφιο στη μνήμη του Γρηγορόπουλου στη διασταύρωση Τζαβέλλα και Μεσολογγίου, στα Εξάρχεια

Πηγή: Μάριος Βερέττας, ό.π., 24

Αστυνομικός βγάζει το όπλο του και το στρέφει κατά των διαδηλωτών, μετά την δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου

Πηγή: AFP/Κώστας Τσιρώνης

Ο ειδικός φρουρός, Επαμεινώνδας Κορκονέας, οδηγείται στο γραφείο του εισαγγελέα στις 10 Δεκεμβρίου 2008, Πηγή: REUTERS/Stringer

**Διαδηλωτές μεταφέρουν το φέρετρο του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου
στις 9 Δεκεμβρίου 2008
Πηγή: REUTERS/Oleg Popov**

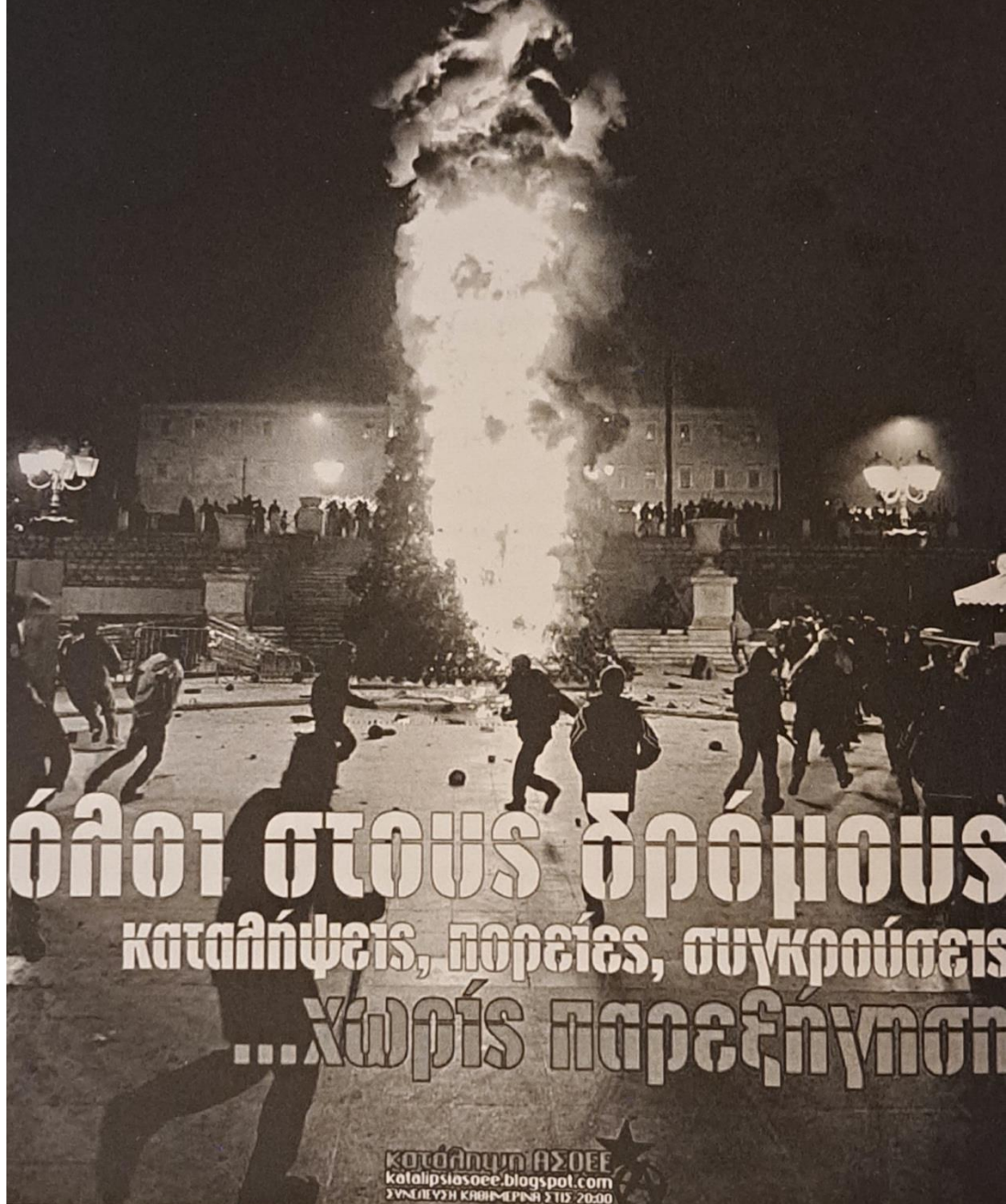

**Διαδηλωτές σε πορεία κατά τη διάρκεια διαδήλωσης στην πόλη της
Θεσσαλονίκης, στις 10 Δεκεμβρίου του 2008**

Πηγή: SAKIS MITROLIDIS/AFP/Getty Images)

όληα είναι, δυστυχώς μία παρεξήγηση...

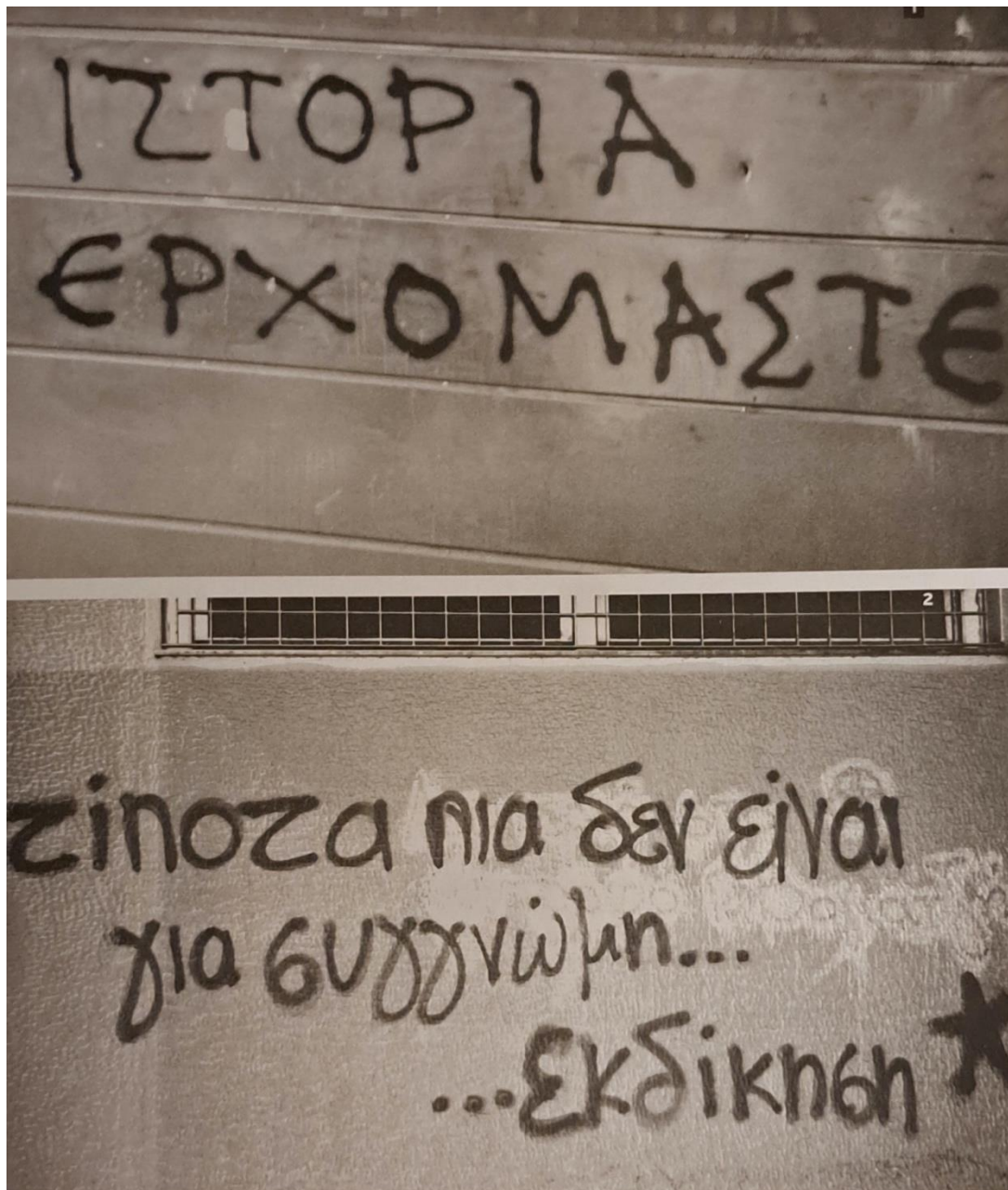
δολίωση του συντηγούρου υπεράσπισης των μπάτσων δολοφούων
για την ευρωκρω εκτέλεση του Αλέξη Γρηγορόπουλου

όληοι στους δρόμους καταλήψεις, πορείες, συγκρούσεις ...χωρίς παρεξήγηση

Κατάληψη ΑΣΟΕΕ
katapultssoee.blogspot.com
ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΣΤΙΣ 20:00

Αφίσα της κατάληξης ΑΣΟΕΕ
Πηγή: Μελίνα Χαριτάτου – Συνοδινού, *ό.π.*, 54

Σύνθημα στο Μοναστηράκι, Δεκέμβριος 2008

Πηγή: Μελίνα Χαριτάτου – Συνοδινού, ό.π., 91

Βιβλιογραφία

Arampatzi Athina & Nicholls Walter, 2012 «The urban roots of anti-neoliberalial social movements: the case of Athens, Greece», στο *Environment and Planning A*, τχ. 44, 2591-2610

Βερέττας, Μάριος, 2017, *Το φονικό ενός παιδιού*, Ρόδος: Εκδόσεις Βερέττα

Castells, Manuel, 2015 *Network of outrage and hope. Social movements in the internet age*, Λονδίνο: Polity Press

Johnston Hank & Seferiades Seraphim, 2012 «The Greek Decembre 2008», στο Seferiades S. & Johnston H. (επιμ.), *Violent protest, contentious politics, and the neoliberal state*, Λονδίνο: Ashgate

Θεοδωράκης Σταύρος & Χαντζόπουλος Δημήτρης, 2011, «Τα νούμερα του Δεκέμβρη», στο *Αυτό που ζούμε*, Αθήνα: Ποταμός

Καζάκος, Πάνος, 2019, *Ελεγχόμενες Πτωχεύσεις. Οικονομική κρίση και μνημόνια 2009-2019*, Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις ΑΕ

Kornetis, Kostis, 2010, «No more Heroes? Rejection and Reverbaration of the Past in the 2008 Events in Greece», στο *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 28, No 2, Μέριλαντ: John Hopkins University Press, 173-197

Λαμπρινού Κατερίνα & Μπαλαμπανίδης Γιάννης, «Το κράτος παρακράτησε», στο *Νέα Εστία*, τχ. 1819, Φεβρουάριος 2009

Λιάκος, Αντώνης, 2020, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα: Πόλις

Lountos, Nikos, 2012, «Radical minorities, a decade of contention and the Greek Decembre 2008», στο Seferiades S. & Johnston H. (επιμ.), *Violent protest, contentious politics, and the neoliberal state*, Λονδίνο: Ashgate

Μπαλαμπανίδης, Γιάννης, «Προσεγγίσεις του ‘Δεκέμβρη’: ερμηνευτικές και μεθοδολογικές προκείμενες», εισήγηση στο σεμινάριο «*Η νεολαία στην Ελλάδα σήμερα*», που διοργανώθηκε στο πλαίσιο των σεμιναρίων της Ερμούπολης στις 6-7 Ιουλίου 2009 από το Κέντρο Πολιτικών Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου

Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, Δημοσθένης, «Κόμματα, ΜΜΕ, κοινωνική διαμαρτυρία: Η εξέγερση του Δεκέμβρη 2008», διπλωματική εργασία στο ΠΜΣ Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2009

Παπαδάτος – Αναγνωστόπουλος, Δημοσθένης, 2018, *Ο Μαύρος Δεκέμβρης*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος

Παπαθεοδώρου, Γιάννης, «Το σύμπτωμα και η κρίση», στο *Νέα Εστία*, 1819, Φεβρουάριος 2009

Παπανικολόπουλος, Δημήτρης, 2016, *Δεκέμβρης 2008*, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων

Rucht, Dieter, 2008 «Το διαδίκτυο ως νέα ευκαιρία για υπερεθνικές ομάδες διαμαρτυρίας», στο Κούση Μ. – Tilly Ch. (επίμ.), *Οικονομικές και πολιτικές συγκρούσεις σε συγκριτική προοπτική*, Αθήνα: Επίκεντρο

Σημίτης, Κώστας, 2012 *Ο εκτροχιασμός*, Αθήνα: Πόλις, 2012

Σπαθαράκης, Κώστας, «Η βιτρίνα», στο *Νέα Εστία*, τχ. 1819, Φεβρουάριος 2009

Τσιμιτάκης, Ματθαίος, «Εξέγερση και διαδίκτυο», στο *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 103, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2008

Χαριτάτου – Συνοδινού, Μελίνα, 2010, *Στάχτη και... Burberry*, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ

Χατζής, Αριστείδης, 2017, «Η εξέγερση της πίτσας», στο *Επιχειρήματα Ελευθερίας για τα δικαιώματα, την κοινωνία, την οικονομία*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος

Ηλεκτρονικές πηγές

Αποκλειστικό: Απολύθηκε ο φωτογράφος της καλύτερης εικόνας των ημερών, 2008, <https://tvxs.gr/news/ellada/apokleistiko-apolythike-o-fotografos-tis-kalyteris-eikonas-ton-imeron/>

Ο ΑΛΕΞΗΣ ΖΕΙΣ!, 8/12/2008, <https://athens.indymedia.org/post/935219/>

Becatoros, Elena, 2008, *Greek protesters find stronghold in campus haven*, Associated Press, https://web.archive.org/web/20081218221543/http://hosted.ap.org/dynamic/stories/E/EU_GREECE_RIOTS?SITE=AP&SECTION=HOME&TEMPLATE=DEFAULT&TIME=2008-12-12-13-23-50

Brabant, Malcolm, 2008, *Rebellion deeply embedded in Greece*, BBC, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7771628.stm>

Βραδέλης, Στέλιος, 2008, *Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου επιβεβαίωσαν οι εργαστηριακές εξετάσεις*, [tanea.gr](https://www.tanea.gr), <https://www.tanea.gr/2008/12/09/greece/tin-en-psyxrw-dolofonia-toy-15xronoy-epibebaiwsan-oi-ergastiriakes-eksetaseis/>

Christofer, Kat, 2008, *Athenian democracy in ruins*, Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/dec/08/greece>

Δοξιάδης Απόστολος, Θεοδωρόπουλος Τάκης, Μάρκαρης Πέτρος, 2008, *Πού μπαίνει το όριο στην κωμικοτραγική «πολιτιστική επανάσταση» των απολίτιστων;*, ΤΑ ΝΕΑ,

<https://www.tanea.gr/2008/12/25/opinions/poy-mpainei-to-orio-stin-kwmikotragiki-politistiki-epanastasi-twn-apolitistwn/>

Η δολοφονία Γρηγορόπουλου, <https://www.sansimera.gr/articles/857>

Δολοφονία Αλέξη – Παυλόπουλος γελάει, <https://youtu.be/b2esAD9GFg0>

Δολοφονία νεαρού απο μπάτσους στα Εξάρχεια.. Ανταπόκριση απο Πολυτεχνείο (Αθήνα) – Βίντεο, 7/12/2008, indymedia.org
<https://athens.indymedia.org/post/933789/>

Margaronis, Maria, 2008, *How police shooting of a teenage boy rallied the '€700 generation'*, Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2008/dec/13/athens-greece-riots>

Σεραφείμ, Σπύρος, 2016, *Νίκος Ρωμανός: Από τους δρόμους των Εξαρχείων μέχρι τη φυλακή και την απελευθέρωση*,
<https://www.ethnos.gr/greece/article/39764/nikosromanosapotoysdromoystonexarxeionmexrithfylakhkaithnapeleytherosh>

Στις φλόγες το χριστουγεννιάτικο δέντρο-Σύνταγμα-Αθήνα(8/12/08)
<https://youtu.be/ONa2c060tJA>

Ο Επαμεινώνδας Κορκονέας σπιλώνει τη μνήμη του θύματός του, ο Αλέξης Κούγιας ξανά στις οθόνες – αλλά και σε διεθνή πρακτορεία, 2008, tovima.gr,
<https://www.tovima.gr/2008/12/10/society/o-epameinwndas-korkoneas-spilwnei-ti-mnimi-toy-thymatos-toy-o-aleksis-koygias-ksana-stis-othones-alla-kai-se-diethni-praktoreia/>

Θεόδωρος Νικολάου & Καρολίνα Παπακώστα, *Ένα sms έβγαλε τους μαθητές στον δρόμο*, 2008, tanea.gr, <https://www.tanea.gr/2008/12/09/greece/ena-sms-ebgale-toys-mathites-ston-dromo/>

Τι έλεγε ο Κούγιας στον Χατζηνικολάου για τη δολοφονία Γρηγορόπουλου, 15/12/2008, <https://youtu.be/rU2K5L836Os>

Πρωταγωνιστές, 10.12.08, <https://youtu.be/np9kOSFvP4s>

ALTER ειδήσεις 8 12 2008, <https://youtu.be/prJcFLRneSc>

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.